

JEZUITSKÉ FONDY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR VE SVĚTLE PROVENIENČNÍHO PRŮZKUMU*

Alena Císařová Smítková – Tereza Paličková – Jana Vackářová (Praha)

Jesuit Collections in the National Library of the CR in Light of Provenance Research

Abstract: The paper provides an overview of the provenances of the Jesuit books placed in the historical collection of the National Library of the Czech Republic. As expected, early printed books from former Jesuit libraries form one of the largest provenance groups in the NL collections. So far, 6,398 titles from the abolished Jesuit libraries in Bohemia have been identified. The identification of individual volumes is possible thanks to the relatively consistent ownership notes written on the title pages of the books; other clues are provided by specific bookbinding or donor inscriptions. In addition to the library of the Clementinum College, it has been possible to find fragments of the libraries of the Jesuit college in Český Krumlov, Chomutov, Jindřichův Hradec, Jičín, Kutná Hora, St Ignatius College in Prague, the colleges in Cheb, Hradec Králové, Litoměřice, Břežnice, and the Professed House in the Lesser Town of Prague. Groups of books from the Jesuit residences in Bohosudov, Doupov, Golčův Jeníkov, Košumberk, Liběšice, Opařany, Ostředek, Stará Boleslav, Svátá Hora near Příbram, Tučoměřice and Žampach have been documented as well. Of course, this overview of the preserved and identified fragments of Jesuit libraries is not complete. In addition, the libraries contained manuscripts and incunabula, but this research focuses on the collection of early printed books, especially its core, *Bibliotheca nationalis*.

Keywords: National Library of the Czech Republic – Society of Jesus – Jesuit libraries, reconstruction of book collections – book provenance research

Jezuitský řád přivedl do Čech roku 1556 na přání předních představitelů katolické šlechty a měšťanstva a na přímé pozvání římského císaře a českého krále Ferdinanda I. (1503–1564) Holanďan Petr Canisius (1521–1597). Řád měl za úkol podpořit systematickou rekatolizaci země v době sílící reformace. Do Prahy vyslal jezuitu ještě sám Ignác z Loyoly (1491–1556) a komunita se usídlila v dominikánském klášteře sv. Klimenta na Starém Městě pražském.¹ Činnost Tovaryšstva Ježíšova je soustředěna zejména na pastorační a misijní činnost, jeho doménou se postupem času stalo bezesporu školství. Základ své budoucí knihovny jezuité přivezli, dále ale spoléhali především na dary – knižní i peněžité – neboť pro vyučování v celé šíři vědních oborů bylo nutné mít příslušné knihy k dispozici. Záhy bylo třeba vyčlenit pro spisy zvláštní místo, knihovnu. Podle údajů Jana Schmidla se tak stalo roku 1577.² Potřebnou řádovou, školní i protireformační literaturu opatřovali nákupem v cizině a zakázky na tisky příležitostně nebo jazykově české zadávali pražským tiskařům, od roku 1635 provozovali též vlastní knihtiskárnu.³ Řádová knihovna klementinské koleje

se během let utěšeně rozrůstala a – nebýt zrušení jezuitského řádu papežem Klementem XIV. (1705–1774) 21. července roku 1773 – jistě by si vydobyla zasloužený primát. V době svého zániku obsahovala přes 15 000 svazků, z nichž mnoho bylo konvolutů, a patřila k největším evropským klášterním knihovnám.⁴ Dodnes se nám podařilo bezpečně identifikovat 3 358 tisků s rukopisným exlibris této koleje, nejčastěji ve tvaru „*Bibliothecae Caesareo-Regii Collegii Societatis Jesu Pragae ad S. Clementem inscriptis*“. Tento soubor, který ještě není uzavřen, tvoří početně největší dochovaný celek ve fondech oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR.⁵ Ne vždy se ale exlibris zapisovalo, např. příписы matematické knihovny se v době kolem poloviny 18. století téměř nevyskytují, přestože víme, že se v té době rozšiřovala díky aktivitám P. Josepha Steplinga (1716–1778) a jeho žáků a měla dokonce svůj finanční fond z úroků P. Jakuba Kresy (1648–1715). Po klementinské koleji následovaly ještě v předbělohorském období další fundace,⁶ k největšímu rozkvětu došlo za třicetileté války a do začátku 18. století byla síť řádových jezuitských domů dokončena.⁷ Vzhledem k zaměření řádu

* Text je jedním z výstupů projektu *Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách* (č. DG18P02OVV009) financovaného Ministerstvem kultury ČR v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI II).

¹ Poslední dominikáni přesídlili do bývalého kláštera klarisek Na Františku. Více viz ČORNEJOVÁ 2002.

² SCHMIDL 1747, s. 395

³ KOLDOVÁ 2008; VOIT 2006, Heslo Jezuitská tiskárna – Praha.

⁴ BERÁNEK 1995, s. 203–223.

⁵ Provenienčnímu složení knihovny klementinské koleje se bude podrobněji věnovat samostatná studie.

⁶ 1566 – Olomouc, 1572 – Brno, 1584 – Český Krumlov, 1591 – Chomutov, 1594 – Jindřichův Hradec, 1597 – Kladsko.

⁷ V předkládané studii jsou zpracovány knihovny jezuitských řádových domů, jejichž stopy se doposud bezpečně podařilo identifikovat ve fondech Národní knihovny ČR. K tématu jezuitských knihoven viz též VALENTOVÁ 2006; VALENTOVÁ 2020; GLONEK 2016a–b; ORLITA 2016.

bylo založení knihovny v každém jezuitském domě nezbytností. Základními prvky byly zejména štědré dary zakladatelů a prostředky vyčleněné z příjmů kolejí, popřípadě finančních nadací. V čele každé knihovny stál její prefekt a k ruce měl jednoho či více pomocníků z řad bratří s ohledem na velikost řádové komunity. Vzhledem k tomu, že jezuité často putovali z jedné koleje do druhé, stávalo se, že jeden prefekt zastával postupně funkci ve více kolejních knihovnách. Aby se při těchto výměnách ve vedení knihoven předešlo různým zmatkům a přerovnávání fondů, řídili se všichni prefekti stejnou řádovou instrukcí „*Regulae praefecti bibliothecae*“ obsaženou ve spisu „*Institutum Societatis Jesu ex decreto Congregationis generalis decimae quartae meliorem in ordinem digestum, auctum, ac denuo recusum*“ vydaném v Praze roku 1705.⁸ Struktura knihoven vycházela z hlavní náplně řádu, což byla bezplatná školní výuka všech stupňů, od základních škol po univerzity, často i s ubytováním a se zaopatřením. Všechny řádové knihovny byly neveřejné a primárně byly určeny pro potřeby učitelů, sloužily k jejich sebevzdělávání a jako zdroj podkladů pro výuku, pedagogickou a pastorační činnost. Kritériem byla zejména mravní bezúhonnost, ale zároveň existovalo v každé knihovně také oddělení knih nevhodných, čili zakázaných (*libri prohibiti*). Knihy měly v drtivé většině jednotnou vazbu: kožené hřbety přetřené bílou olejovou barvou s černě psaným názvem v horní části a černě nebo červeně psanou signaturou v části dolní. Ta sestávala z písmena značícího tematickou skupinu a čísla skříně nebo police. V Národní knihovně se dochoval katalog jezuitské knihovny „*Catalogi librorum cuiusdam, ut videtur, collegii Societatis Jesu*“,⁹ který opatrnější J. Truhlář řadil do 18. století a konkrétní kolej neuváděl,¹⁰ naproti tomu Z. Tobolka jej upřesnil na počátek 18. století a rozbořem početního nárůstu knih přiřkl koleji klementinské.¹¹ Z tohoto katalogu známe pojmenování šesti oddělení, do nichž byly tisky a rukopisy klementinské knihovny řazeny: B I. Biblia, eorundem interpretes; C I. Historici sacri; C II. Historici profani; D. Concionatores et catechistae; H. Miscellanei a extra Ad Societatem Jesu pertinentia. Ovšem již roku 1756 zde zavedl tehdejší prefekt P. Chrystoper Miklis (1695–1765) rozdělení nové, čítající 23 skupin, což potvrzuje další dochovaný katalog.¹² Lze předpokládat, že podobný systém byl použit také při řazení fondů v ostatních kolejních knihovnách.

Český Krumlov

Po téměř třiceti letech od vzniku klementinské jezuitské koleje založil roku 1584 v Českém Krumlově Vilém

z Rožmberka (1535–1592) se svou čtvrtou manželkou Polyxenou z Pernštejna (1566–1642) druhou kolej a zároveň s ní i knihovnu; rozhodně si to mohl – coby hlava mocného rožmberského rodu a hlavně nejvyšší purkrabí Českého království – dovolit. Stavba trvala „pouhé“ dva roky a za obět padlo šest měšťanských domů, na jejichž místě kolej stojí dodnes. Jak se na mocného zakladatele sluší, věnoval knihovně do začátku nejen knihy a mapy, ale i finanční částku na nákup dalších spisů. Důkazem Vilémových darů je například spis Francesca Guicciardiniho (1483–1540) vydaný roku 1569 v Basileji.¹³ Na titulním listu má vlastnický přípisek „*Collegij Crumlovien[sis] Soc[ietat]is JESV Catalogo i[n] script[us]*“ a zároveň iniciály „WR“ upomínající na jméno dárce. Doposud jsme ve fondu NK ČR identifikovali 18 spisů z majetku Viléma z Rožmberka, některé přímo označené iniciálami „WR“, z toho 16 spisů daroval českokrumlovské koleji. U spisu latinské mluvnice Theodosia Trebellia vydané v Basileji roku 1545¹⁴ je na titulním listu rukopisný zápis: „*Ex do[no] Wilhelmi Rosen. Collegii Crumlouien. Soc. Iesu. Catalogo inscriptus [.]7*“. Jiný spis má na předním přideštití zaznamenáno: „*Illustri Heroi, ac D.D. Vilhelmo Vrsino, inclit[a]e Domus Roseberg[en]si[a]e Gubernatoriu[m] S.C. M[ajes]tis ab intimis Consilij, et Burggrauio Regni Bohemiae [et]c. Post sui humilima[m] comme[n]datione[m] loco Str[ae]nae Auctor*“.¹⁵

Kolejní knihovna byla rozšiřována z velké části dary různých příznivců. Většina přispěla financemi na provoz a nákup potřebné literatury, ale někteří věnovali přímo konkrétní tisky. Jedním z takových byl i Jiří Bílek z Bilenberku (cca 1588–1657), významný český duchovní, který prosazoval užívání rodného jazyka nejen na půdě církevní, ale i světské, úřední.¹⁶ Dlouholeté přátelství ho pojilo s jezuitou, spisovatelem a historikem Bohuslavem Balbinem (1621–1688). Roku 1624 se stal kanovníkem vyšehradské kapituly, o tři roky později děkanem staroboleslavské kolegiální kapituly a od roku 1642 arciděkanem v Českém Krumlově. Zdejší jezuitské koleji daroval před smrtí kromě peněžní částky také svou knihovnu,¹⁷ z níž jsme dosud identifikovali pouze jediný exemplář, a to ivančické vydání *Nového zákona* z roku 1568,¹⁸ na jehož titulním listu a na foliu A2a je zápis „*Ex legato R[everen]d[issi]mi. Georgij Bilek a Bilenbergk Archidiaconi Crumloviensis Catalogo Collegij Societatis Jesu Crumlovij inscriptus 1657*“. U tohoto tisku se trochu pozastavme, neboť jeho bohatá minulost si o to říká. Autorem předmluvy a překladatelem díla byl biskup Jednoty bratrské Jan Blahoslav (1523–1571) a podle supralibros složeného ze znaku a iniciál „HDZS“ se stal

⁸ NK ČR, sign. 47 B 11, více viz TOBOLKA 1959, s. 36–37.

⁹ NK ČR, sign. IX G 1 a–f.

¹⁰ TRUHLÁŘ 1906, s. 30, č. 1782–1787.

¹¹ TOBOLKA 1959, s. 51–52.

¹² NK ČR, sign. IX D 11. Skupiny byly značeny písmenem abecedy a tematickým heslem. Z 18. století jsou také tři další katalogy klementinské koleje sign. IX D 12–13 a IX G 2. Srov. TRUHLÁŘ 1906, s. 19–20, č. 1749–1753 a s. 30, č. 1788–1789.

¹³ *Francisci Guicciardini Patricii Florentini Loci Dvo, ob rerum quas continent grauitatem cognitione dignissimi: qui ex ipsius historiarum libris III. & IIII. dolo malo detracti, in exemplaribus hactenus impressis non leguntur*. NK ČR, sign. 22 H 156.

¹⁴ NK ČR, sign. 8 B 23.

¹⁵ NK ČR, sign. 52 G 49.

¹⁶ KADLEC 1952, s. 34–35.

¹⁷ TOBOLKA 1959, s. 75.

¹⁸ NK ČR, sign. 54 C 6.

prvním majitelem další významný člen Jednoty, bratrský kněz, pomocník a přítel Jana Blahoslava Daniel Jindřich ze Semanína († 1611). Jako člen poselstva Jednoty se účastnil cest do Uher i do Říma, do konce roku 1583, poté, co se stal kazatelem Petra Voka z Rožmberka (1539–1611), s ním táhl proti Turkům a svůj život završil ve službách u dalšího přítele, Karla staršího ze Žerotína.¹⁹ Druhým majitelem tisku byl Ondřej Pěnkava Lomnický a třetím Jonáš, pravděpodobně Štolcspirk,²⁰ který nám zanechal na předním předešlé zápis o tom, jak knihu získal: „*Letta Panie 1620 w Nediely prwni po Trzech Kralych kaupil sem tento Nowey Zákon od Slowuttneho a sslechetneho a Pocziwego Mladencze Wondrzege Pienkawy Lomniczkeho za dwie Kopie miss. Act. na Zamku Trzebonskem Letta a dne schwrchu psanego*“. Teprve od Jonáše spis získal krumlovský děkan Jiří Bílek z Bilenberku a po něm jezuitská kolej. Pět zaznamenaných majitelů tohoto tisku je dokladem jeho rozmanité cesty v průběhu času.

Další mecenáškou kolejje byla kněžna Marie Arnoštka z Eggenbergu (1649–1719). Dcera knížete Jana Adolfa I. ze Schwarzenbergu (1615–1683) se roku 1666 vdala ve Vídni za krumlovského vévodu, knížete Jana Kristiána I. z Eggenbergu (1641–1710). Manželství to bylo zřejmě velice šťastné, protože trvalo i na naše poměry dlouhých čtyřicet čtyři let. Hned po svatbě se manželé usadili v Českém Krumlově, který postupně měnili podle svých představ na rodové reprezentační sídlo v barokním slohu. Oba se velice zajímali o kulturu, založili první barokní divadlo, rozmnožovali sbírku obrazů a také zámeckou knihovnu. Vzdělaná kněžna (mimo jiné hovořící pěti jazyky) věnovala jezuitské koleji kromě finančních darů také několik tisků. V našich fondech jsme prozatím identifikovali 7 exemplářů s následujícím přípisem na titulním listu: „*Collegij So[cieta]tis Jesu Catalogo inscriptus ex Munificentia Principali Serenissimae Ducis ac Principis Mariae Ernestinae Natae ex Principali Domo de Schwartzenberg*“²¹ s aktuálním vročením. Některé mají ještě supralibros s monogramem „ME“ a knižecí korunkou.²² Jelikož bylo manželství bezdětné, zdědil rodové sídlo po kněžnině smrti roku 1719 synovec Adam František ze Schwarzenbergu, čímž přešel Český Krumlov a všechn další majetek české větve Eggenbergů do držení tohoto rodu.

Prozatím se podařilo u pěti tisků z bývalé kolejni knihovny určit ještě další majitele, kteří jsou v našem fondu zastoupeni pouze sporadicky. Náboženská polemika Heinricha Institorise (cca 1430–1505) vytištěná v Olomouci roku 1502 je zaměřena proti Jednotě bratrské. Na titulním listu má kromě kolejniho přípisu ještě druhý zápis „*Liber Johannis p[re]s[b]ite[ri] Steyn Emtus Jn Olomutz Albis gross octo sic compaginatis*“.²³ S největší pravděpodobností byl majitelem tisku český jezuita Joannes Stein (1687 Chomutov – 1759

Obr. 1. Vlastnický přípis jezuitské koleje v Českém Krumlově.

Brno), kterému je připisováno také autorství drobného tisku z roku 1711²⁴ uloženého v Bibliotheca nationalis.

Dárce dalšího tisku byl podle přípisu na titulním listu „*Inscriptus Catalogo Collegii S. J. Crumlovii Anno 1765. ex dono V. D. Joan: Nep. Schwartz Curati Sonnebergensis*“ Jan Nepomuk Schwartz. Je pouze velmi malá pravděpodobnost, že by byl totožný s komerčním kalkulátorem účtárny moravského gubernia v Brně v letech 1770–1780²⁵ či s autorem kázání z druhé poloviny 18. století Janem Nepomukem Josefem Schwartzem.²⁶

Zato spis jezuita Maximiliana Reichenbergera (cca 1613–1676) *Mariani Cultus Vindiciae* vydaný v Praze roku 1677 a věnovaný problematice mariánského kultu a úcty, s přípisem na titulním listu „*Collegij Soc[ietat]is Jesu Crumlovij A. 1703 Ex Legato Ill[ustriss]mi & Reverend[iss]mi D[omi]ni Godefridi Kapoun, Episcopi Regina-Hradecensis*“, má svého dárce jasného. V závěti jej daroval koleji římskokatolický duchovní a 4. královéhradecký biskup Bohumír Kapoun ze Svojkova (1636–1701), člen stejnojmenného šlechtického rodu. Po vysvěcení působil v Náchodě a v Římě a roku 1671 byl zvolen arciděkanem právě v Českém Krumlově. Ve fondech Národní knihovny jsou v současné době známy ještě tři další staré tisky, které biskup Kapoun odkázal českokrumlovské koleji.²⁷

Náboženský spis vydaný roku 1589 v Praze věnoval sám autor, opat premonstrátského kláštera v Louce u Znojma, Sebastian Fuchs (1553–1608) P. Wenzlovi Zypserovi (†1608), příslušníkovi stejného řádu a opatovi kláštera ve Schläglu (Drkolné) v Horním Rakousku. Svůj čin stvrdil přípisem na předním předešlé: „*R[everen]do Patri Wenceslao Praeposito Plagensis Coenobij, amoris [...] offert fr[ater] Sebastianus Lucensis, Abbas m.p.*“. Opat Zypser následně odkázal tisk krumlovské koleji: „*Collegij Societatis JESV Cru[m]loviae Ex liberalitate R[everen]di D. D: Wenceslai praepositi Plagensis Coenobij*“. Na titulní

¹⁹ BŘEZAN 1880; BŘEZAN 1985.

²⁰ HAMANOVÁ 1959, s. 105, 205.

²¹ NK ČR, sign. 17 A 50.

²² Např. NK ČR, sign. 22 G 24.

²³ *Sancte Romane ecclesie fidei defensionis clipeum adversus waldensium ... heresim ...* NK ČR, sign. 46 A 55.

²⁴ *Felicitas Lethalis Sive Diagoras Rhodius Humanae Felicitatis Ectypon*. NK ČR, sign. 52 A 40/adl. 16.

²⁵ SVITÁK 2012, s. 121, 129, 135.

²⁶ BCBT 3301 a 3302.

²⁷ NK ČR, sign. 20 D 11, 21 H 333 a 22 H 244.

straně je připsan „*Collegij Societatis JESV Cru[m]louiae Catalogo inscriptus S5.*“²⁸

Ze samotné českokrumlovské koleje se podařilo zatím dohledat celkem 326 titulů. Kolej jezuité využívali až do zrušení řádu roku 1773, poté zde byla přes sto let kasárna a v roce 1888 získal objekt v dražbě rytíř Adolf Jungmann, který jej věnoval České záložně. Od roku 1889 dodnes se zde nalézá Hotel Růže.

Chomutov

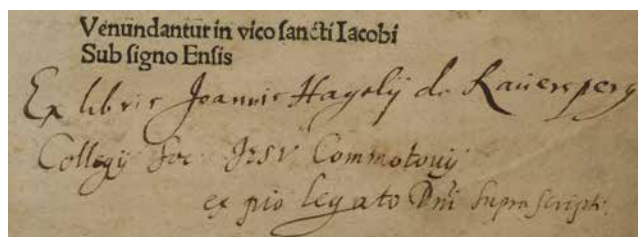
Kolej sv. Ignáce v Chomutově založil Jiří Popel z Lobkowicz (cca 1551–1607, resp. 1613), který po získání města Chomutova (1584) usiloval již od roku 1589 o příchod jezuitů do tohoto kraje. V létě roku 1590 byl položen základní kámen a za necelý rok byla vyhotovena zakládací listina koleje. Dnes je bývalá jezuitská kolej kulturní památkou.

Kolej se úspěšně rozrůstala, stejně jako její knihovna. V NK ČR jsme do dnešního dne zaregistrovali 215 svazků obsahujících chomutovské přípisky, z toho 7 svazků bylo koleji darováno před rokem 1600. Záznam o vlastnictví je nejčastěji ve tvaru: „*Bibliothecae Collegii Soc[ie]tatis Jesu Com[m]otouii*“, někdy též „*Collegij Societatis JESV Commotouiensis Catalogo inscriptus*“, často doplněný rokem zapsání do katalogu.

Chomutovská knihovna obsahuje oproti jiným mimopražským jezuitským knihovnám neobvyklé množství významných matematických a astronomických děl, např. díla Ptolemaia, Petra Apiana či Mikuláše Koperníka.²⁹ Kromě toho zde měli minimálně čtyři knihy z pozůstalosti Tychona Brahe (1546–1601). Všechny mají na přední desce Braheho iniciálové supralibros „*TBO 1576*“ a na titulní straně chomutovský přípisek. Tuto přírodovědnou orientaci knihovny bychom mohli dát do souvislosti s působením P. Jana Jünglinga (1705–1775)³⁰ a můžeme se domnívat, že šlo o duplikáty knihovny klementinské koleje.

Z dárců knih zaznamenáváme v roce 1613 císařského radu a komořího, autora humanistických básní Václava Viléma z Lobkowicz (1592–1626), s jehož přípiskem jsme našli zatím dva svazky. Dále jsme identifikovali kněžské dary a pozůstalosti, z nichž nejčastěji je zastoupen P. Hagelius de Rauhersperg,³¹ děkan v Kadani (šest svazků), dalšími jsou v roce 1672 P. Adamus Toft, SJ (tři svazky) či v roce 1660 P. Chrysostomus Klobuczinsky, OSA nebo P. Hieronymus Codicius, farář v Horšovském Týně.

Celkem evidujeme v chomutovské koleji v jednotlivých dalších více než 30 předchozích majitelů knih.

Obr. 2. Vlastnický přípisk jezuitské koleje v Chomutově se starším zápisem Jana Hagelia.

Z meziknihovních přesunů je zaznamenán dar profesního domu ve Vídni³² a vícero přesunů do rezidence na Doupově roku 1770 – tyto knihy mají po zrušení řádu přípisky piaristů na Doupově z roku 1775. Několik svazků má stará iniciálová supralibros, např. „*I.S. 1539, I.C.I. 1562, I.G. 1606, L.B.G. 1608, B.Z.M. 1610*“ či iniciály „*I.H.V.R.*“ s vročením 1614 patřící již zmíněnému kadaňskému děkanovi Johannu Hageliovi z Rauherspergu.

Jindřichův Hradec

Po koleji v Chomutově následovala kolej v Jindřichově Hradci, kterou založil roku 1594 nejvyšší pražský purkrabí a nejvyšší kancléř císaře Rudolfa II. Adam II. z Hradce (1549–1596)³³ spolu s manželkou Kateřinou z Monfortu (1556–1631), s níž se oženil roku 1574. Manželé se po svatbě usadili v Jindřichově Hradci a měli spolu celkem šest dětí.³⁴ Pokračovali v úpravách rodinné rezidence v renesančním slohu, s čímž započal Adamův otec Jáchym z Hradce (1526–1565) s chotí Annou z Rožmberka (1530–1580). Přestože vysoký životní styl a také povinnost reprezentovat způsobily Adamovi z Hradce značné finanční problémy, věnoval před svou smrtí jezuitské koleji nemalý finanční dar, který umožnil nákup rukopisů i tisků a stal se tak vlastně základním kamenem kolejší knihovny.

Z ní bylo v našem fondu dosud identifikováno 11 rukopisů, 59 prvotisků a 495 starých tisků.³⁵ Většina tisků je označena na titulním listu vlastnickým přípiskem ve znění „*Collegii Novodomensis Societatis Jesu Catalogo inscriptus Anno...*“ s následným rokem vepsání do knihovního katalogu.³⁶ Kolejší knihovna „vydala“ prozatím tři větší provenienční celky předchozích majitelů.

Dosud identifikovaných 47 tisků darovaných přímo zakladatelem má přípisek podobného znění: „*Collegii Nouodomensis ex liberalitate Ill[ustri]ss[im]i D[omi]ni Fundatoris*“, a pokud je zachována původní vazba, tvoří

²⁸ *Christliche, Catholische Auszführung, dessen bey den vermainten Euangelischen...* NK ČR, sign. 46 C 97.

²⁹ Z Koperníkova díla šlo o *De revolutionibus orbium coelestium, Libri VI*, Basilej, 1566, které změnilo, byť ne hned, pohled na vesmír z geocentrického na heliocentrický.

³⁰ Joannes Jungling SJ byl matematik, astronom a profesor matematiky na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Roku 1749 působil jako správce matematické knihovny v Klementinu (a pravděpodobně i v letech následujících) a v letech 1765–1766 byl prefektem knihovny v Chomutově. Viz TOBOLKA 1959, s. 57.

³¹ ZICH 2015 zmiňuje činnost kadaňského děkana v době pobělohorské, přibližně do roku 1632.

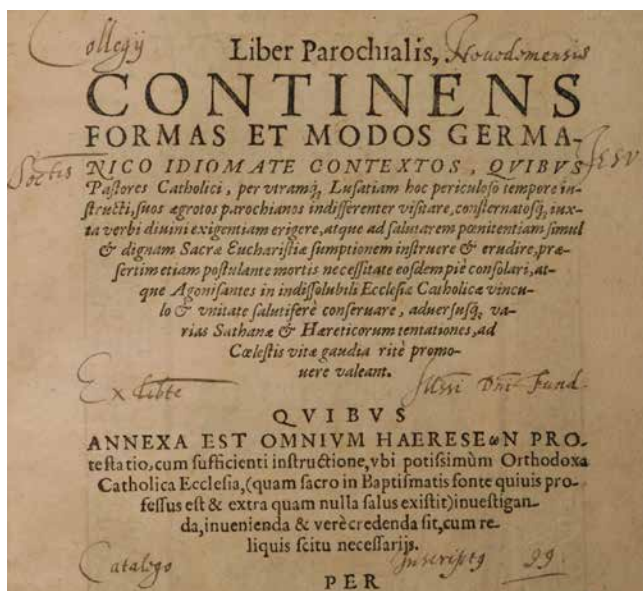
³² NK ČR, sign. 24 L 63, přípisek „*Collegio Commotouiensis dedit Domus Professa Soc. JESV Viennensis 1635*“.

³³ *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*, sv. 3, s. 230.

³⁴ ŘÍHOVÁ 2017.

³⁵ Ke knihovně jezuitské koleje MĚŘÍNSKÁ 2004a; MĚŘÍNSKÁ 2004b. Z. Tobolka ve své práci uvádí 11 rukopisů, 44 prvotisků a 486 starých tisků (celkem 530 tisků včetně inkunábulí), viz TOBOLKA 1959, s. 80 a 98.

³⁶ Katalog z roku 1774 je uložen v Národním archivu: *Catalogus librorum bibliothecae Novo-Domensis*.

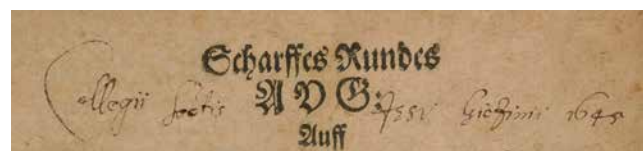

Obr. 3. Vlastnický přípis jezuitské koleje v Jindřichově Hradci.

pokryv desek většinou buď zeleně zbarvená useň se hřbetem a nárožnicemi z bílé usně zdobené slepotiskem, nebo pouze useň světlá. U jednoho spisu je výše popsaná vazba ze zelené usně, ovšem přípisek pouze obecný, ve znění „*Collegii Societatis Jesu Nouodomensis 1625*“.³⁷

Další soubor tvoří 10 tisků s heraldickým supralibros mecenáše umění a humanisty Jiřího Mehla ze Střelic (cca 1514–1589).³⁸ Dnes sice nevíme, jak se dostaly do jezuitské kolejní knihovny, ale nabízí se nám zde jedna možnost: coby místokancléř České kanceláře byl Mehl přímým podřízeným zakladatele koleje kancléře Adama II. z Hradce, takže zmíněné knihy mu mohl například věnovat.

Čtyři tisky s rožmberským heraldickým supralibros a papírovým štítkem na přední předsádce ve znění „*Ex Bibliotheca Illustrissimi Principis, Domini Dni Petri Vok, Ursini, Domini Domus a Rosenberg, Ultimi et Senioris, et e Prima tibus Bohemorum Celsissimi, et antiquis: Anno Christi...*“³⁹ náležely původně do rozsáhlé knihovny Petra Voka z Rožmberka (1539–1611). Na spisu Henrika Rantzaua *Exempla* z Kolína nad Rýnem 1585⁴⁰ se dochovalo alianční supralibros s iniciálami „*PWWSR 1586 KRZL*“ značící majetek Petra Voka a jeho poslední manželky, Kateřiny z Ludanic (cca 1565–1601), kterou si vzal roku 1580 v Bechyni. Ve své době byla rožmberská rodová knihovna, o jejíž vzestup se zasloužili hlavně bratři Vilém

Obr. 4. Vlastnický přípis jezuitské koleje v Jičíně.

z Rožmberka a Petr Vok, jednou z největších evropských knihoven. Měla v Třeboni samostatnou budovu, kterou nechal postavit Petr Vok, a počet jejích svazků se odhaduje na jedenáct tisíc.⁴¹ Katalog zpracoval dlouholetý rožmberský knihovník a archivář Václav Březan (cca 1568 – cca 1618). Po smrti Petra Voka, posledního Rožmberka, se knihovna krátce ocitla v držení Švamberků, ale již roku 1621, jako součást švamberského majetku, byla zkonfiskována císařem Ferdinandem II. (1578–1637). I nadále zůstávala v Třeboni, až do roku 1647, kdy ji syn a nástupce císař Ferdinand III. (1608–1657) nechal převézt do Prahy. Bohužel hned následující rok se stala spolu s dalšími předměty z rudolfinských sbírek kořistí švédského vojska a spolu s ní putoval do Švédska i jedinečný Březanův katalog.⁴²

Jičín

Do Jičína přišli jezuité roku 1622 na pozvání Albrechta z Valdštejna (1583–1634).⁴³ Roku 1628 se začalo se stavbou koleje sv. Ignáce, která zahrnovala i gymnázium, kněžský seminář, špitál a lékárnu. Kolej byla několikrát poničena vojenskými nájezdy.⁴⁴ Z jejího fondu zatím evidujeme 112 tisků, většina z nich ale nenese stopy po nějakém předchozím majiteli. Přípisky jičínské koleje jsou nejčastěji ve tvaru: „*Collegii Soc[ie]tatis JESV Giczinii*“ či „*Bibliothecae Coll. Soc. JESV Giczinij*“.

Mezi dárci knihovny zmíníme Františka Retze, který stál v čele české provincie Tovaryšstva v letech 1718–1722 a 1724–1725. V roce 1730 byl povolán do Říma a stal se prvním (a posledním) Čechem na postu generálního představeného jezuitského řádu; tuto funkci vykonával dvacet let až do roku 1750. Knihy jím darované mají tyto přípisky „*Domui 3.iae Probationis donatus Giczinij a R.P. Francisco Retz Anno 1725.*“ a „*Novitiatus Soc. Jesu Gitzinensis Ex liberalitate R. D[omi]ni Francisci Retz Soc. Jesu Germaniae Assistentis 1728.*“⁴⁵ Ze starých supralibros na knihách jičínské koleje jsme našli iniciály „*Z.Z.W.H.M.C.T. 1571*“ a „*D.V.V.S. 1598*“. Identifikovat se nepovedlo ani

³⁷ NK ČR, sign. 8 J 48.

³⁸ NK ČR, sign. 24 E 20, 24 K 33, 26 J 61, 27 K 61, 31 J 122, 31 M 94, 35 E 7, 35 F 58, 35 G 24 a 35 G 113.

³⁹ NK ČR, sign. 9 J 93, 9 J 110, 10 B 55 a 18 L 118.

⁴⁰ NK ČR, sign. 14 J 75.

⁴¹ FALTYSOVÁ 2006, s. 203–206. K rožmberské knihovně více viz VESELÁ 2005.

⁴² Převoz Rudolfových sbírek nařídila sama královna Kristina I. Švédská (1626–1689). Databáze odvezených knih a naskenovaný Březanův katalog jsou přístupné na portálu *Švédská knižní kořist z Čech a Moravy 1646–1648* [online].

⁴³ Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna, původně přívrženec Jednoty bratrské, který počátkem 17. století konvertoval ke katolictví a zajistil si mocenský vzestup.

⁴⁴ Kolej s knihovnou hned v počátcích existence vyplenili Sasové, po nich následovali Švédové a nakonec roku 1762 Prusové. Každý nájezd byl poznamenán velkými škodami a ztrátami.

⁴⁵ Třetí probace je závěrečná fáze formace jezuitských kněží před složením posledních řádových slibů.

dárce, jenž se do dvou knih podepsal jako „Adam Zylwer a Zylwerstein“.⁴⁶

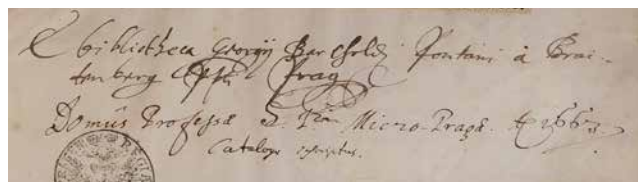
Profesní dům u svatého Mikuláše v Praze

Na Malé Straně započali jezuité v roce 1625 s budováním profesního domu, který měl sloužit pro ubytování hodnostářů řádu, pro něž se v Klementinu již nedostávalo vhodných prostor. „Domy profese“, nebo také „profesní domy“, sloužily k ubytování nejvýše postavených příslušníků jezuitského řádu. Tito „patres professi quattuor votorum“, zvaní také „Nostrii“, museli studovat nejméně sedm let (tři roky filozofii, čtyři roky teologii), být členy řádu nejméně deset let a složit postupně čtvero slibů.⁴⁷ Dům profesů býval zpravidla pouze jeden v celé provincii a zpravidla také nebyl spojován s kolejemi. Malostranský profesní dům však představoval výjimku, protože od roku 1628 zde sídlilo také gymnázium a seminář sv. Andělů.

Finance a podpora přicházela jednak od císaře z majetku zabavených protestantské šlechtě, jednak z darů od katolické šlechty – za zakladatele je považován Albrecht z Valdštejna. Nepřímo se podílel i na založení zdejší knihovny. V roce 1627 dobyl zámek Breitenburg v německém Šlesvicku-Holštýnsku, kde byla uložena knihovna dánského polyhistora a humanisty Heinricha Rantzaua (1526–1599). Větší část knihovny byla odvezena do Prahy a Valdštejn ji věnoval císařskému zповědníkovi, jezuitovi Vilémovi Lamormainovi (1570–1648), který ji poté předal profesnímu domu na Malé Straně.⁴⁸ Knihy z Rantzauovy knihovny mají většinou vlastnický přípisek ve formě hexametru „*Hic liber Henrici est Equitis Cognomine Ranzou*“, obvykle je připojen i rok, popřípadě měsíc akvizice a údaj o Rantzauově věku,⁴⁹ někdy je uvedeno i jméno prodávajícího. Většina tisků pak nese i vlastnický přípis profesního domu „*Dom[us] Professae Soc. Jesu ad S. Nicol. Pragae*“ s pozdější poznámkou „*Catal. inscript. lit. 1733.*“. Z knihovny Henrika Rantzaua jsme doposud ve fondu identifikovali na 78 tisků, z nichž převážná většina později náležela jezuitské knihovně profesního domu u sv. Mikuláše.

Knihy z malostranského profesního domu lze ve fondech Národní knihovny identifikovat podle vpisků na titulní straně v několika variantách „*Domus professae S. J. ad s. Nicolaum Pragae*“, anebo „*Domus Professae Societatis JESU Micro Pragae*“, popřípadě jen „*Domus Professae Pragae*“, vpisky byly mnohdy doplněny rokem.

Narazíme také na jednotliviny z knihoven významných

Obr. 5. Vlastnický přípis profesního domu na Malé Straně a Jiřího Bartholda z Breitenberka.

osobností. V knihovně klementinské koleje a posléze profesního domu se dochoval konvolut dvou tisků z roku 1616 z majetku španělského jezuita Melchora Treviña (1554–1628).⁵⁰ Původní pergamenová vazba se znakovým supralibros odkazuje na humanistického básníka a církevního hodnostáře Jiřího Bartholda z Breitenberka zvaného Pontanus (1550–1614). Knihy mají též vlastnický přípis na titulní straně „*Ex bibliotheca Georgii Bartholdi Pontani a Breitenberg praepositi Pragae*“.⁵¹

Z knihovny profesního domu známe zatím 469 titulů, dochován máme katalog z konce 18. století, o rozsahu 478 stran, sice s četnými vyřezávkami, ale zároveň na mnoha místech s vlepenými různě velkými proužky papíru s údaji o dalších tiscích.⁵²

Kutná Hora

Záměr vybudovat v Kutné Hoře jezuitskou kolej potvrdil Ferdinand II. již v roce 1624. Do Kutné Hory jezuité pozval kutnohorský mincmistr Vilém Ilburk Doubravský z Vřesovic († 1640).⁵³ Zprvu jezuité působili v měšťanských domech a do nově postavené koleje sv. Barbory, resp. její části se nastěhovali až roku 1678.

Knihovna kutnohorské koleje patřila k rozsáhlejším kolejním knihovnám, zatím z ní evidujeme 194 titulů. Přípisky této koleje jsou nejčastěji ve tvaru: „*Collegij Soc[ietatis] Jesv Cuttenbergae*“, případně zkráceně „*Coll. Kutenb. Bibliothecae S.J.*“.

Polovina zatím identifikovaných titulů má ke kutnohorskému přípisu ještě exlibris předchozího vlastníka. Výčet dárců této knihovny proto zredukujeme na dárce s větším počtem svazků. Jméno Mikuláše Vodňanského z Čazarova evidujeme u třinácti titulů. Jméno Mikuláš se v rodu Vodňanských vyskytuje dvakrát po sobě u otce,⁵⁴ kutnohorského královského rychtáře, a syna,⁵⁵ o kterém mnoho nevíme – patrně šlo o knihovnu, kterou syn zdědil. Přípisky s datací 1595–1619

⁴⁶ NK ČR, sign. 35 C 205 a 35 C 257. Jméno Adam Zylwer a Zylwerstein uvádí pouze katalog v Uppsale s upřesněním „Willschizius Bohemorum, theolog“ a dává ho do souvislosti s českým lékařem a alchymistickým spisovatelem Danielem Stoltzem ze Stoltzenbergu (lat. Stolcius).

⁴⁷ Slib chudoby, čistoty, poslušnosti a neomezené poslušnosti římskému papeži.

⁴⁸ Více FALTYSOVÁ 2006, s. 193–195.

⁴⁹ „*Hic liber Henrici est equitis cognomine Ranzaw Emptus anno D[omi]ni 1583 aetatis 58*“.

⁵⁰ NK ČR, sign. 46 C 51. Melchor Treviño se narodil ve španělské Navaře, v roce 1578 vstoupil do jezuitského řádu, v letech 1595–1601 působil jako rektor pražské univerzity a v letech 1609–1615 by prefektem klementinské knihovny.

⁵¹ Ve fondu NK máme zatím identifikováno osm titulů, šest z nich v knihovnách jezuitských řádových domů.

⁵² NK ČR, sign. IX C 15.

⁵³ Vilém Ilburk Doubravský (Vřesovec) z Vřesovic – nejvyšší mincmistr v Kutné Hoře, od roku 1623 gubernátor v Kutné Hoře, Časlavi, Kolíně a Českém Brodě, roku 1628 získal říšské hrabství. Viz *Ottův slovník naučný*, díl 26, s. 1024–1025.

⁵⁴ Mikuláš Vodňanský z Čazarova st. – od roku 1572 až do své smrti královský rychtář v Kutné Hoře, též se zasloužil o rozhodnutí postavit v Kutné Hoře novou měšťskou školu a finančně na ni přispěl. Viz BISSINGEROVÁ 2007; ZACH 1876, s. 5.

⁵⁵ Mikuláš Vodňanský z Čazarova ml. (činný 16. století – 17. století).

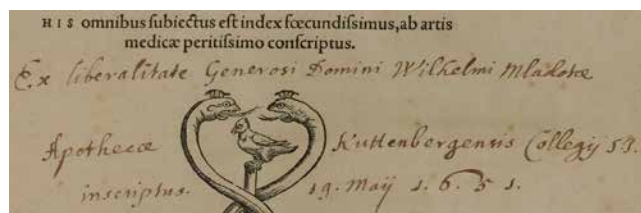
Obr. 6a. Vlastnický přípis jezuitské koleje v Kutné Hoře.

jsou provedeny s velikou pečlivostí a často jsou doplněny krátkým citátem. Z knihovny Jana z Tulechova († 1628),⁵⁶ rovněž kutnohorského královského rychtáře, známe zatím dvacet tři svazků, přípisky mají dataci v rozmezí let 1604 až 1627. U pěti z nich je zároveň přítomen předchozí záznam Mikuláše Vodňanského. Dalším z doložených vlastníků je Matthias Jelinek († 1719),⁵⁷ farář u sv. Jindřicha v Praze – ten své jmění odkázal hibernům, avšak knihovnu přenechal kutnohorské koleji a knih bylo přivezeno šest beden.⁵⁸ Jeho jméno jsme v přípiscích dosud zaznamenali u dvanácti svazků. Rokem 1649 je datován dar kutnohorského děkana Matyáše Černovského.⁵⁹ Dvě knihy jsme zatím našli z odkazu kutnohorského rektora jezuitu Antonína Martince (1665–1726),⁶⁰ jenž je v přípisu uveden latinsky jako „Antonius Martinetz, Kutenbergensis Rector 1719“. Byl však činný i v českém jazyce, v roce 1708 přeložil z němčiny spis jezuitu Paula Praxla (1649–1718) *Snadný, a bezpečný Způsob, Njmžto se Čzistotné Dusse Bohu zeyskati, a Neposskwrněná Srdce k Ženichu Nebeskému přiwesti mohau*.⁶¹

Kutnohorská kolej měla i svou lékárnu⁶² s knihovnou, jak dokazují přípisky dvou knih, které lékárně daroval Wilhelm Mladota⁶³ podle přípisků: „1651 18 Maij Apothecae Kutenbergensis Collegij S. Jesu donatus a Generoso D[omi]no Wilhelmo Mladota“ a „Ex liberate Generosi Domini Wilhelmi Mladotae Apothecae Kutenbergensis Collegij S. J. inscriptus. 19. Maij 1651“.

Velmi obsáhlé lékařské knihy mají vzdálenější předchozí vlastníky – ve dvou z nich je zapsán jako majitel Johann Schwäger, povoláním lékárník z dolnoštyrského Celje, třetí má zlatcené supralibros *IOHANNIS WOYSSSELII DOCTORIS MEDICI ET CHIRVRGI* slavného vřatislavského lékaře Johanna Woyssela juniora (1544–1586).

Jakou cestou se do kutnohorské knihovny dostala kniha, kterou vlastnil Vilém z Rožmberka, se můžeme jen dohadovat. Jde o v Praze vydaný *Kalendář historický* z roku 1590,

Obr. 6b. Vlastnický přípis jezuitské lékárny v Kutné Hoře s poznamenáním donátora Viléma Mladoty.

kteří má na předním přideštit dřevorezové exlibris s nápisem „Arma do[mi]ni Wilhelmi a Rosenberg“.⁶⁴

Doufáme, že další nálezy z knihovny této koleje by mohly pomoci i s identifikací značného počtu iniciálových supralibros: *H.C.P. 1516, M.M.B. 1567, N.A.C. 1568, E.SS.A.W. 1581, A.M.E. [?] 1586, S.V.L. 1591, V.A.Z. 1591, A.H.Z. 1594, S.P.I.K. 1596, A.W.P. 1599, A. H. T. 1608, I.W.Z.L. 1619, M.M.G.C. 1647[?], I.A.H., C.C.A.W.*

Podle několika přípisků⁶⁵ došlo v roce 1747 k revizi katalogu; v té době byl prefektem knihovny P. Laurentius Lissy (1676–1757),⁶⁶ tehdy již v pozhnaném věku jedenáctdesátiletý.

Kolej u sv. Ignáce v Praze

V roce 1628 byla započata jednání o místě pro založení dalšího řádového domu, tentokrát na Novém Městě pražském, kde jezuitům patřila od roku 1622 kaple Božího Těla na Karlově náměstí. Původním záměrem bylo zřízení noviciátu, ale pro nedostatek financí byla nejprve založena rezidence. Z tohoto období máme doloženo několik tisků identifikovaných přípisem „Residentiae Societatis Jesu Neo Pragae“ a datací 1629–1632.⁶⁷ K povýšení na kolej došlo v roce 1632, ačkoliv se stavbou nové budovy se začalo až v roce 1659.⁶⁸

Vlastnické přípisky novoměstské koleje se nikterak nevyvíjejí jezuitským zvyklostem. Vpisky „Collegij Societatis Jesu Neo-Pragae“ či „Bibliothecae Collegii Societatis Jesu Pragae ad S. Ignatium“ se nacházejí na titulní straně a většinou nejsou datovány, nejstarším je přípis z roku 1638. I tato knihovna měla své donátory, jedním z nich byl pražský

⁵⁶ Jan z Tulechova – právník, od roku 1622 královský rychtář v Kutné Hoře, roku 1628 rezignoval a téhož roku zemřel. Viz BISSINGEROVÁ 2007.

⁵⁷ EKERT 1884.

⁵⁸ HANUŠ 2012.

⁵⁹ HANUŠ, 2012, kde je Matyáš Černovský zmíněn v souvislosti s ceremoniemi při získání ostatků sv. Basilea v roce 1640. Ve fondu evidujeme šest svazků.

⁶⁰ Antonín Martinic – podle přípisu rektor v Kutné Hoře roku 1719 a v letech 1720–1723 rektorem koleje v Hradci Králové.

⁶¹ Viz Knihopis K14349, W Praze: vytisštěno v Karla Frantisska Rosenmüllera, 1708.

⁶² „V koleji byla dosti veliká lékárna, z níž zaopatřovali nemocným léky, a sice v přízemí v první věži od města. Měli svého lékárníka. Po zrušení rádu byla prodána lékárníku Balabanovi z Kutné Hory“, převzato z: HANUŠ, 2012.

⁶³ NK ČR, sign. 16 A 10 a 5 A 60/T.1 jde o botanicko-farmakologickou příručku *Historia siue descriptio plantarum omnium, tam domesticarum quam exoticarum*, Berlín, 1578 a o 1. díl Galenových spisů, Basilej, 1549. Vilém Mladota by mohl být Vilém Jindřich Mladota ze Solopisk, († 1691).

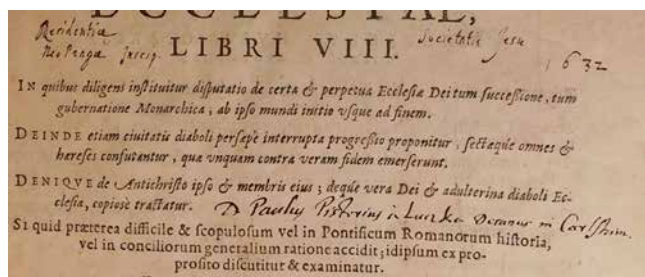
⁶⁴ Dřevorezové exlibris Viléma z Rožmberka: uprostřed rytíř v plné zbroji na koni se štítem, na němž je znak pětিলisté růže, nahoře nápis „Arma do[mi]ni Wilhelmi a Rosenberg“, dole devíza „Festina lente“. Nelze vyloučit, že se tisk dostal do kutnohorské koleje roku 1771 s novým prefektem knihovny Janem Maxem (1718–1783), který v roce 1770 zastával funkci prefekta knihovny v koleji v Českém Krumlově a odtud si mohl rožmberskou knihu přinést do nového působiště v Kutné Hoře, kam nastoupil o rok později.

⁶⁵ Např. NK ČR, sign. 9 K 54 – „reparatus catalogo 1747“ nebo sign. 7 F 27 – „recompactus et catalogo insertus 1747“.

⁶⁶ Viz TOBOLKA, 1959, s. 84; REHOLNÍCI, heslo Lissy, Laurentius, SJ, 1676–1757, kde se o něm dozvídáme, že zemřel v Kutné Hoře a že od roku 1730 působil jako misionář v okolí rezidence v Golčově Jeníkově.

⁶⁷ Prozatím dohledáno třináct svazků starých tisků.

⁶⁸ NEVÍMOVÁ 2002, s. 368–400.

Obr. 7. Vlastnický přípis jezuitské rezidence na Novém Městě pražském a dárce knihy Pavla Pistoria z Lucka.

arcibiskupský bibliotékař Josef Ernest Barisien.⁶⁹ S pečlivostí hodnou knihovníka je vždy na přední předsádce zaznamenán černým inkoustem darovací přípisek „*Dono datus ex benevolentia Admodum ac Vene.[rabilis] D. Josephi Barisien*“, na titulním listu je pak vlastnický zápis kolejni knihovny „*Bibliothecae Collegii S. Jesu Pragae ad S. Ignatium*“. Barisien věnoval knihovně v letech 1766–1771 knihy⁷⁰ a přes třicet rukopisů, většinou vlastních autografů.

Dalším střípkem zaniklé knižní sbírky jsou knihy kněze a spisovatele Pavla Pistoria z Lucka (1552–1630). Pistorius věnoval svou cennou knihovnu v roce 1622 klementinské koleji, devět spisů však nese pouze přípis novoměstské rezidence, resp. koleje. Knihy jsou identifikovány přípisem „*D. Paulus Pistorius a Lucka*“ či „*D. Paulus Pistorius a Lucka, Decanus in Carlstain*“ na titulní straně, popřípadě i vazbou s iniciálami „*DPPAL*“ a vročením.⁷¹

Dne 5. května 1726 daroval louňovický farář Jan Josef Teutsch († 1743)⁷² koleji devět svazků knih – osm titulů náboženského charakteru z první poloviny 18. století a lékařský spis z roku 1518.⁷³ Darovací přípis „*Dono datus Collegio Soc[ieta]tis Jesu Neo-Pragensi, ab Adm.[odum] R[efere]ndo d[omi]no Joa[anne] Josepho Teutsch Curato Launiovicensi Anno 1726. 5. Maji*“ je ve všech svazcích totožný, umístěný na předním přidešti. Dva tituly vyšly až po roce 1726, což naznačuje, že knihy byly pořízeny z peněžitého daru, nikoliv přímo darovány.

Z odkazu týnského faráře Jana Petra Čechiada († 1638) přibylo do kolejni knihovny šest svazků. Jsou opatřeny přípisem na titulní straně „*Collegii Soc[ieta]tis JESU*

Neoprag[ensis] ex legato R. D. Jo[ann]is Czechiadis 1639 Catal[ogo] Inscript[us]“.⁷⁴ Předchozí majitelé jsou zaznamenáni ještě v řadě dalších spisů, mezi nimi např. Václav Rubín ze Šprinsberku,⁷⁵ Adam Kromerus z Falkenberku,⁷⁶ Mikuláš Vodňanský z Čazarova,⁷⁷ Jan Kbelský z Kapí Hory,⁷⁸ Tomáš Selender z Prošovic⁷⁹ či nakladatel Jan z Púchova.⁸⁰

Na titulním listu spisu o životě sv. Raymunda⁸¹ je vepsáno „*Est Conventus Sancti Ignatii Pragae, ex dono Ill[ustrissimi] Oratoris Hispaniarum*“. Mědirytové heraldické exlibris na předním přidešti se jménem „*DON GVILIEL. A Sto CLEMENTE*“ dokládá, že kniha byla koleji darována španělským velvyslancem na dvoře Rudolfa II. Guilléna de San Clemente († 1608).⁸²

Zatím bylo identifikováno třináct titulů z knihovny jezuitské rezidence na Novém Městě pražském a 325 titulů jezuitské koleje sv. Ignáce.⁸³

Cheb

Do Chebu přišli jezuité okolo roku 1630. O založení koleje v roce 1650 se zasloužil hrabě Jindřich Šlik (cca 1580–1650). Byl to povoláním voják, stavovského povstání se účastnil na straně poražené a padl do zajetí. Podobně jako Albrecht z Valdštejna ale vycítil svou šanci a přestoupil na katolickou víru, což mu vyneslo zaměstnání v císařských službách, postup až na hodnost polního maršála a v letech 1632–1650 byl prezidentem dvorské válečné rady. Roku 1644 byl vyznamenán řádem Zlatého rouna. Stal se jediným členem rodu, který nejenže nezemřel na popravišti, ale ani o rodový majetek nepřišel. Knihovna jím založená fungovala na stejných zásadách jako ostatní jezuitské knihovny. Prozatím se nám podařilo určit 304 titulů z této knihovny označených na titulním listu „*Collegii Societatis Jesu Egre[n]sis Catalo[go] inscriptus*“ a příslušným letopočtem nebo variantou podobného obsahu.

Větším početním celkem předchozích majitelů se zatím jeví 21 tisků z knihovny Johanna Marstadta. V roce 1629 byl prvním chebským konvertitou ke katolictví,⁸⁴ na jehož obrácení měli jezuité hlavní podíl. Možná z vděčnosti odkázal posléze své tisky kolejni knihovně. Pouze v jediném exempláři najdeme na předním a zadním přidešti uvedené celé jméno „*Johann Marstadt*“ a pod tím na předním

⁶⁹ Josef Arnošt Barisien byl katolický kněz, okolo roku 1739 působil ve službách hraběte Václava Morzina, později se stal knihovníkem arcibiskupa Antonína Petra Příchovského, sám byl literárně činný. Viz TUMPACH-PODLAHA 1912–1932.

⁷⁰ Doposud dohledáno dvanáct titulů.

⁷¹ Přípisy novoměstské rezidence v těchto spisech jsou datovány rokem 1632, některé později přepsány na kolej. Jeden svazek se posléze dostal do knihovny profesního domu na Malé Straně (s datací 1691). Vazby jsou datovány v letech 1601–1611.

⁷² Jan Josef Teutsch nebo též Deutsch pocházel z Prahy, působil jako farář v Louňovicích pod Bláníkem a roku 1737 se stal děkanem v Turnově. Zemřel v roce 1743. ŠIMÁK 1922, s. 182, 214.

⁷³ *Spiegel der Artzney* ... německého lékaře Lorenza Friese (1489–1531) viz VD 16, F 2871. NK ČR, sign. 18 B 90.

⁷⁴ NAVRÁTIL 1861, s. 37–38; HAMMERSCHIDT 1723, s. 37–41.

⁷⁵ NK ČR, sign. 10 F 55.

⁷⁶ NK ČR, sign. 6L 130.

⁷⁷ Jeho knihy jsou součástí knihovny kutnohorské koleje.

⁷⁸ NK ČR, sign. 21 B 91.

⁷⁹ Bratr broumovského opata Wolfganga Selendera z Prošovic (opatem v letech 1602–1619). NK ČR, sign. 22 H 160.

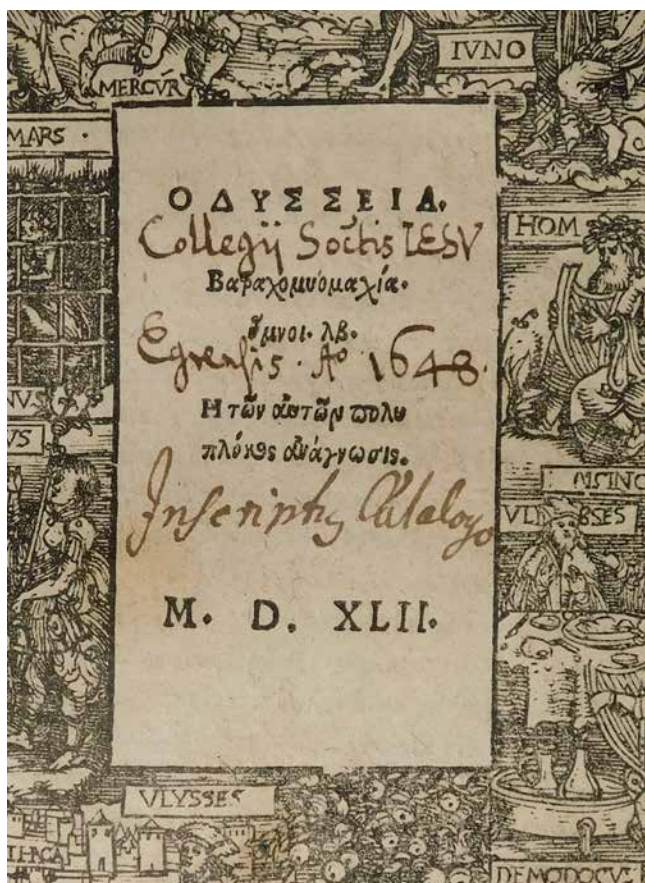
⁸⁰ NK ČR, sign. 29 F 22. Přípisek je datován 1542.

⁸¹ *Vita S. Raymundi de Peniafor* od františkána Francisca de Peňi (1540–1612). NK ČR, sign. 21 G 113.

⁸² K jeho knižním darům nejen jezuitům viz KAŠPAROVÁ 2003, s. 141–147; KAŠPAROVÁ 2000.

⁸³ Tobolka 1959 uvádí na 500 signatur, ne všechny se nám tedy ještě podařilo ověřit.

⁸⁴ SAFFENREUTER 1845, s. 545. Ve spisu PRŮCKL 1845, s. 280 je výslovně uváděn jako znamenitý katolík. Podle zápisu chebského městského archivu koupil 27. 10. 1643 ve městě dům se zahradou – viz SIEGL 1900, s. 97–98.

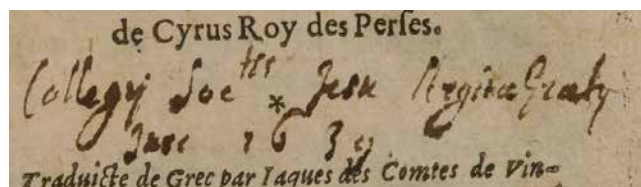

Obr. 8. Vlastnický přípis jezuitské koleje v Chebu.

přidešti ještě „*Omnia si perdas famam seruare memento.*“⁸⁵ Všechny ostatní tisky mají na titulním listu ke kolejnímu přípisu připojené „*Ex donatione Marstadiana.*“

Dalších devatenáct tisků pochází z pozůstalosti chebského děkana Sebastiana Schenckla († 1721?). Jsou značeny na titulním listu vlastnickým přípisem „*Inscriptus Catalogo Collegii Societatis Jesu Egrae A[nn]o 1724 emptus ab Haeredib[us] subscripti D[omi]ni Decani Sebastiani Schenckls SS: Th[eolo]g[ia]e Doct[oris] Dean.*“, jako je tomu například v díle papeže Alexandra VII. (1599–1667), vydaném v Mnichově roku 1660.⁸⁶ Děkan Schenckl byl také literárně činný, v Chebu vydal roku 1711 pohřební kázání věnované waldsaskému opatovi Albertovi († 1710).⁸⁷ Podstatně větší soubor ze Schencklovy knihovny, celkem 116 titulů, je součástí fondu chebských františkánů, uloženoho taktéž v NK ČR.

A zatím posledním nálezem v souboru chebské jezuitské koleje je 21 titulů s přípisky jednotlivců dosud bezpečně neidentifikovaných.

Obr. 9. Vlastnický přípis jezuitské koleje v Hradci Králové.

Hradec Králové

Roku 1636 byla založena kolej Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové. Stalo se tak i díky odkazu Fridricha st. z Oppersdorfu z roku 1629. Kolej nejprve fungovala ve vykoupených domech a po třicetileté válce se naplno rozběhla stavba nové rozsáhlé budovy vedle mariánského kostela.⁸⁸

Přípisky královéhradecké koleje evidujeme v rozmezí let 1639 až 1754. Kniha s nejstarším přípisem z roku 1639⁸⁹ má na deskách vyražené iniciálové supralibros „*F. V. D. B. E. L.*“. Nejčastěji se vyskytujícím dárcem je rytíř Rudolf Ferdinand z Vínore († 1677),⁹⁰ doposud jsme našli čtyři tituly⁹¹ s jeho přípisem „*Ex Libris Rudolphi Ferdinandi de Winarže*“ z let 1662 až 1670. Dva svazky⁹² přišly do koleje Nanebevzetí Panny Marie roku 1686 z koleje krakovské, jak dokládá tamní přípisek z roku 1635 „*Collegii Cracoviensis Societatis IESU*“. Exlibris ze stejného roku 1686 má jiná kniha,⁹³ do které je výrazně připsáno *Liber haereticus*. Přípisky hradecké koleje jsou v těchto podobách: „*Catalogo Collegii Regina-Hradecensis Soc. Jesu inscriptus*“, „*Coll: S: J: Reg. Hra*“, „*Coll. Regina hrad. Soc. Jesu*“ či „*Colegij Soc: Jesu Reginohradecij*“.

Litoměřice

V létě roku 1629 vydal římský císař a český a uherský král Ferdinand II. rezoluci o konstituci jezuitské koleje v Litoměřicích. V roce 1731 se ve městě usídlili první tři jezuité, postupně byla vybudována rezidence, která byla roku 1643 povýšena na kolej Zvěstování Panny Marie. Z její knihovny jsme identifikovali 68 starých tisků, vesměs označených na titulním listu prostým exlibris s datací, např. „*Collegii Litomericensis Soc. Jesu A. 1651.*“. U třech tisků se nám podařilo určit předchozího majitele, který po sobě zanechal datovaná exlibris na titulním listu „*Catalogi Soc. IESU Litomericij Ex liberalitate Reverendissim[i] D[omi]ni Wenceslai Czerwenka Canonici Litomer. 1695.*“. Byl jím katolický kněz, historik a spisovatel, kanovník Katedrální kapituly u sv. Štěpána v Litoměřicích Václav Vojtěch Červenka z Věžnova (1636–1694). Přední desky některých litoměřických svazků nesou dosud nerozklíčovaná iniciálová

⁸⁵ NK ČR, sign. 21 B 68.

⁸⁶ *Triumphus Honoris Beatissimo Archipraesvli Valentino Thomae a Villanova, Eleemosynario Ex Ordine Eremit. S. Avgvstini Decretvs.* NK ČR, sign. 24L 42.

⁸⁷ *Lapis Fundamentalibus Waldsassenensis a Morte Subversus.* NK ČR, sign. Cheb 53/32/adl.48.

⁸⁸ O hradecké koleji a zampašské rezidenci více viz STEINEROVÁ 2010.

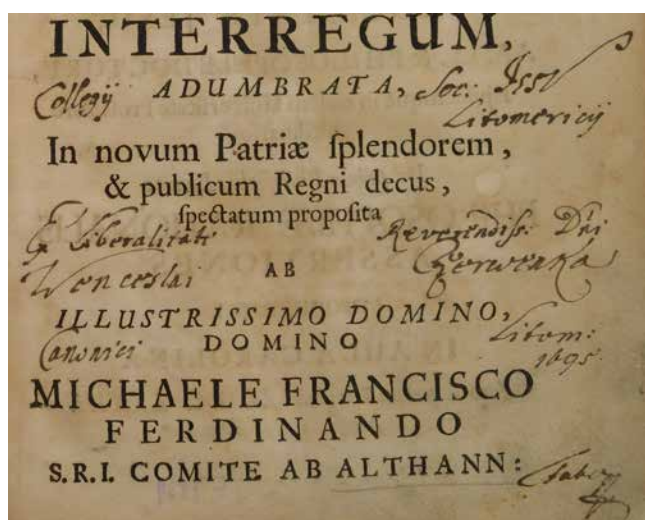
⁸⁹ NK ČR, sign. 5 K 18.

⁹⁰ Rudolf Ferdinand z Vínore, pán na Rosnici, Přímě a Popovicích odkázal veškerý majetek královéhradecké koleji.

⁹¹ NK ČR, sign. 5 A 83, 5 A 83/adl.1, 17 A 64 a 16 H 14 s iniciálami A. P. a datací 1614 na přední desce.

⁹² NK ČR, sign. 36 B 65 a 36 D 264.

⁹³ NK ČR, sign. 33 J 32.

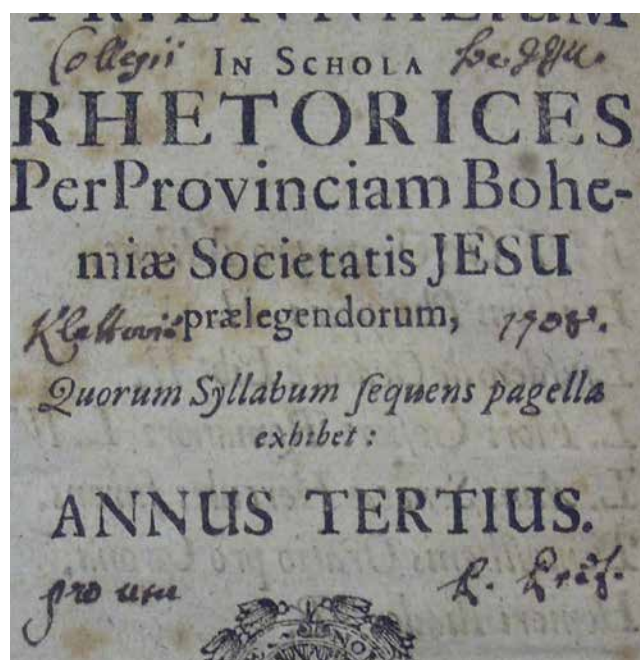
Obr. 10. Zápis o donaci V.V. Červenky jezuitské koleji v Litoměřicích.

supralibros, např. *V.F.L.B.* 1557 a podruhé s rokem 1760, či *M.A.CH* na třech knihách s letopočty 1577, 1588 a 1605.

Klatovy

Většinou se uvádí, že jezuitskou kolej v Klatovech založil roku 1635 rakouský generál nizozemského původu Martin de Hoeff-Huerta († 1637),⁹⁴ ale pravdou je, že na základě žádosti jezuitů a misionáře Albrechta Chanovského z Dlouhé Vsi (1581–1643)⁹⁵ věnoval řádu v Klatovech na náměstí dva domy. Pro stavbu se vyjádřilo dalších čtrnáct šlechticů z Plzeňska a Prácheňska a zavázalo se budoucí kolej finančně podporovat. První jezuité přišli do města 11. března 1636.⁹⁶ Kolej a zvláště knihovna utrpěly velké škody při požáru 8. července 1689, kterému padly za oběť téměř celé Klatovy. Nový seminář byl postaven roku 1703, opravy chrámu dokončeny 1717 a o tři roky později bylo postaveno také samostatné gymnázium.

Ze 182 dosud zjištěných titulů označených na titulním listu přípisem „*Collegij S. J. Glattae*“ a rokem jich osmnáct pochází z jezuitské koleje v Mnichově.⁹⁷ Svědčí o tom přípisky s datacemi na titulních listech „*Collegij Soc. Jesu Monachii*“. Na tisku *Pallium Tertulliani* ze 17. století⁹⁸ je poznámka o donaci této koleji „*Collegij Soc. Jesu Monach. Ex dono Rom. Wagner, Bibliopolae*“ a na prvním listu černým inkoustem: „*Inscriptus Bibliothecae Glattoviensi S.I. 1760*“. Právníký traktát Sebastiana Guazziniho vydaný v Benátkách roku 1643⁹⁹ má na titulním listu kromě

Obr. 11. Vlastnický přípis jezuitské koleje v Klatovech.

kolejních přípisů z Mnichova roku 1661 a Klatov 13. října 1759 ještě přípisek původního majitele „*Ex Haered. Clar. D[omi]ni D. Melch. Erhardt*.“ Pravděpodobně by se mohlo jednat o právníka a mnichovského městského písaře činného v padesátých letech 17. století,¹⁰⁰ který tisk daroval mnichovským jezuitům.

Dalších osm titulů¹⁰¹ přešlo do klatovské kolejní knihovny jako dar brněnských jezuitů. Jsou na titulním listu opatřeny vlastnickým zápisem ve znění „*Collegij Societatis Jesu Brunae*“ a letopočtem. Spisek Gunthera Parisiena (1507–1598) z 16. století¹⁰² má na foliu A1a rukopisný přípis brněnských jezuitů „*Collegij Societatis Jesu Brunae 1680*“ a na titulním listu poznámku jistého notáře Vavřince „*Laurentii Notarij munus*“ o darování spisu. Poezie italského učenice Giulia Cesara Scaligeriho (1484–1558) *Poemata* vydaná roku 1591 v Ženevě¹⁰³ patřila původně brněnskému probačnickému domu, svědčí o tom zápis na titulním listu „*Domus Probationis Soc. Jesu Brunum Catalogo inscriptus A. 1606 12 Oct. fol. 262*“. Následuje přípisek nového majitele „*Nunc Coll. S. J. Glattae 1759*“. Stejný původ má také *De Virginitate liber* svatého Jana Zlatoústého z Dilingenu 1542,¹⁰⁴ do klatovské kolejní knihovny přišel tento spis roku 1759. Konkrétnější údaje jsou obsaženy ve spisu Lodovica Ricchieriho (1469–1525) *Antiquarum lectionum*, Paříž 1517.¹⁰⁵ Vlastnické přípisy na titulním listu

⁹⁴ Ottův slovník naučný, díl 11, s. 840–841.

⁹⁵ Více HAVLÍČEK 2007.

⁹⁶ Podrobně k historii klatovské koleje viz *Jezuitský řád* [online]; KREUZEROVÁ 2018.

⁹⁷ NK ČR, sign. 3 H 11, 5 B 86, 12 L 48, 21 B 18/1–4 a 6–9, 22 C 26, 24 L 26, 25 D 120, 25 G 301, 29 E 3, 35 F 50 a 35 F 160.

⁹⁸ NK ČR, sign. 29 E 3.

⁹⁹ NK ČR, sign. 25 D 120.

¹⁰⁰ KLAFTNER 1876, s. 36.

¹⁰¹ NK ČR, sign. H 12489, 9 G 14, 29 F 33, 37 B 16 a 45 A 4 včetně tří adligátů.

¹⁰² *Ligvrini de Gfstis(!) Imp. Caesaris Friderici primi Augusti libri dece[m]*. NK ČR, sign. 45 A 4/adl. 3.

¹⁰³ NK ČR, sign. 9 G 14.

¹⁰⁴ NK ČR, sign. H 12489.

¹⁰⁵ *Lugenschmid, Das ist: Unter dem Schein der Warheit verborgener anjetzo aber entdeckter Welt-Betrug*. NK ČR, sign. 37 B 16.

„*Ex liberalitate Adm[odum] R[everen]di P. Petri Wlockij, Canonici ad S. Petrum Brunae 1654*“, „*Collegii Soc[ieta]tis Jesv Brunae Catalogo inscriptus*“ a konečně „*Nunc Coll. S. J. Glattae 13. Octobris 1759*“ mapují cestu tisku do klatovské knihovny.

Spis Ruperta Gansela (1658–1703) z roku 1699¹⁰⁶ má na titulním listu černým inkoustem „*Ex Libris Jacobi Car. Wanauch Parochi Willancensis 1700*“ a na předním přidešti poznámku o ceně „*Emptus 2 fl.30 gr.*“. Tisk náležel zřejmě původně farářů Jakubu Karlu Vanouchovi († 1719 Telč) a do jezuitské knihovny se dostal až po šedesáti letech, což dokazuje zápis na titulním listu „*Nunc Collegii S.J. Glattae 1760.*“.

V souboru se nalézá také několik tisků, jejichž předchozího majitele se dosud nepodařilo bezpečně určit. Uvedme aspoň některé: u tisku *Hortus irriguus...* Georgia Dusseldorpiena z Kolína nad Rýnem roku 1695¹⁰⁷ jsou na titulním listu uvedeni hned dva předchozí majitelé „*Ex Libris Wilhelmi Sibighauser: Petri Josephi Spaček*“, oba škrtnutí nejpozději roku 1760, kdy se tisk dostal do jezuitské kolejni knihovny.

Tisk z Benátek roku 1683 Paula Laymanna (1574–1635)¹⁰⁸ má na titulním listu jeden vlastnický přípisek „*Ex Libris Philippi Frank Curati Prussinensis*“ a na předním přidešti další „*Theologia Moralis Patris Pauli Layman obvenit Seminario Glattoviensi Soc. Jesu ex Beneficentia Eximii Domini Josephi Schmidt p. t. Decani Haidensis, necnon per partem Districtus Vicarii Foranei. Anno 1771.*“. Správce Franka jsme identifikovali ještě v jednom klementinském tisku, který ale nesouvisí s jezuitskými fondy.¹⁰⁹ Děkana Josepha Schmidta se nám bohužel prozatím zařadit nepodařilo.

Březnice

Na březnické panství pozval jezuitu v roce 1630 královský úředník rytíř Příbík Jeníšek z Újezda (cca 1580–1651) spolu se svou manželkou Ludmilou Kateřinou z Talmberka. Roku 1638 vznikla v Březnici rezidence, roku 1650 byla dokončena stavba rozsáhlé jezuitské koleje u sv. Ignáce a sv. Františka Xaverského a roku 1654 i budova gymnázia. Podle přípisů evidujeme v této chvíli 98 titulů patřících březnické koleji.

Jako donátora identifikují přípisky „*Residentiae S. Ignatij Soc[ieta]tis Jesv Březnicij Ex liberalitate Ill[ustriss]mi D[omi]ni Fundatoris Anno 1643*“, resp. „*Collegij S. Ignatij Soc[ieta]tis Jesv Březnicij. Ex liberalitate Ill[ustriss]mi D[omi]ni Fundatoris. Anno 1643*“ samotného zakladatele Příbika z Újezda. V prvním přípisu je slovo *Residentiae* škrtnuto a nad něj je zapsáno *Collegij*, ve druhém případě je slovo *Collegij* napsáno přímo přes slovo *Residentiae*.

Obr. 12. Vlastnický přípis jezuitské lékárny v Březnici.

Kniha s přípisem manželky Vratislava II. z Pernštejna, Marii Maxmiliany Manrique de Lara y Mendoza (cca 1538–1608) se do březnické koleje dostala přes kolej klementinskou.¹¹⁰ Zajímavostí je, že její kniha má vepsanu poznámku *haeretic[us]* kvůli obsahu s kalvinistickým zaměřením. Najdeme zde i spis z knihovny hejtmana prácheňského kraje Ferdinanda Václava Viléma Švihovského z Rýzmburka (cca 1608–1658).

Praktická kniha s názvem *Consilia medica* má přípisek „*Apothecae Brzeznicensis 1686*“ dosvědčující, že březnická kolej podobně jako jiné koleje provozovala také lékárnu.

Rezidence

Jezuitské rezidence většinou podléhaly některé z kolejí, která do nich vysílala své příslušníky; jejich hlavní činností byla pastorační práce. Představeným těchto řádových domů byl pater superior.

Bohosudov

K chomutovské koleji patřila rezidence v poutním místě Bohosudově, dnes centrální části města Krupky u Teplic. Kostel Panny Marie Bolestné v Bohosudově dostala původně do správy klementinská kolej v roce 1587, později jej předala chomutovské koleji. V 17. století se postupně rozrůstala budova rezidence a školy a roku 1679 byla povýšena na samostatnou kolej.

Do správy klementinské koleje se dostal v roce 1587 i zchátralý a opuštěný minoritský klášter a kostel Všech svatých v Krupce, který sloužil jako jezuitská misie. V roce 1677 jej převzala blízká bohosudovská rezidence. Po zrušení jezuitského řádu zanikl nejprve klášter a později i kostel Všech svatých.

Přípisky bohosudovské rezidence však Krupku uvádějí. Kromě nejčastějšího tvaru „*Residentiae Mariae-Scheinensis Societat. Jesu.*“ se objevuje i zápis „*Residentiae SJ ad Matrem Dolorosam sub Grupnae*“ či pouze „*Residentiae Grupnensis*“.

Z darů pro knihovnu lze identifikovat provinciála jezuitů P. Grima (1688–1759)¹¹¹ s přípisem „*Residentiae Societatis Jesu Mariae-Scheinae Anno 1745. Ex liberalitate R.P. Leop. Grim Provincialis*“ či P. Philippa Hartunga (1639–1681)¹¹² „*Residentiae Soc. Jesu Maria-Scheinensi Sub Gripna donavit cum licentia RP. Prouincialis P. Philippus Hartung Soc. Jesu A. 1678 I. Maii.*“. Dalším dárce byl rovněž

¹⁰⁶ NK ČR, sign. 34 D 223/1.

¹⁰⁷ NK ČR, sign. 34 D 232.

¹⁰⁸ *Theologiae moralis in V. libros partitae*. NK ČR, sign. 32 A 41.

¹⁰⁹ NK ČR, sign. 21 J 430.

¹¹⁰ Po smrti svého manžela odkázala řadu knih z rodové pernštejnské sbírky jezuitské koleji v pražském Klementinu. Pernštejnské knihy darované Marii Manrique de Lara se dnes nacházejí nejen ve fondu Národní knihovny ČR, ale také v dalších institucionálních knihovnách – Strahovské knihovně, Knihovně Národního muzea, Moravské zemské knihovně v Brně.

¹¹¹ NK ČR, sign. 8 A 27, *Lexicon Hebraico-Chaldaicum*, Praha: Klementinská tiskárna, 1743.

¹¹² NK ČR, sign. 33 J 19 a 34 D 241.

Obr. 13. Vlastnický přípis jezuitské rezidence v Bohosudově.

jezuity Franciscus Töpffer (1708–1769) a v letech 1709 a 1710 P. Michael Ignatius Schmidt, farář na Chlumu sv. Maří. Přípisky bohosudovské rezidence evidujeme v rozmezí let 1661–1769. Na identifikaci čeká dílo Josefa Flavia¹¹³ zapsané v rezidenci v roce 1694 s přeškrtnými přípisky na titulní straně, kde na přední desce je iniciálové supralibros *E O B* a na zadní desce je vyraženo *PAN BOG MOYA POCZIECHA E O B*.

Doupov

K březnické koleji patřila od roku 1756 rezidence u sv. Anny v Doupově, ze které evidujeme tři svazky, které jí byly předány z chomutovské koleje. Slibně započatá školská zařízení včetně gymnázia převzali po zrušení řádu piaristé. Podle přípisků i část piaristických knih pocházela z jezuitské rezidenční knihovny.¹¹⁴ Město Doupov utrpělo odsunem německého obyvatelstva po 2. světové válce a pak zcela zaniklo, když se stalo součástí vojenského výcvikového prostoru Hradiště.

Golčův Jeníkov

V Jeníkově (dnešním Golčově Jeníkově) probíhala jezuitská misie, která se díky Marii Magdaleně Goltzové rozrostla v rezidenci. Budovu dokončila z pověření svého manžela generála Martina Maxmiliána Goltze (cca 1593–1653) v roce 1657.¹¹⁵ Jezuitská činnost v Jeníkově byla přínosem pro tamní školství a hospodářství a jezuité zde provozovali i lékárnu. Z této rezidence, patřící ke kutnohorské koleji, evidujeme zatím jeden tisk s přípiskem „*Residentiae Soc. Jesu Jenikonae 1741*“, který se později dostal do knihovny františkánského kláštera v Chebu.

Košumberk

Další rezidenci, která patřila pod správu královéhradecké koleje, byla rezidence Panny Marie Pomocné v Košumberku, často uváděná též místním názvem Chlumek u Luže. Zakládací listina je z roku 1678, do nové budovy se jezuité nastěhovali roku 1683. Z této rezidence evidujeme 21 titulů. Deset z nich má přípisky z roku 1696, evidence ostatních je nedatovaná nebo je rezidence získala

Obr. 14. Vlastnický přípis jezuitské rezidence v Košumberku.

v pozdější době, jako například v roce 1704 od pardubického děkana Adama Augustina Synka:¹¹⁶ „*Hunc Libru[m] Residentiae Kossumbergens. donavit Adamus Augustinus Synekius pt decanus Pardubicensis m.p. 1704*“ nebo v roce 1710 od chrudimského děkana Jana Václava Petzolda:¹¹⁷ „*Residentiae Kossumbergensis Societatis IESU Ex magnificentia Venerabilis ac Eximii Domini Joannis Wenceslai Petzoldi Decani Chrudimensis, donatus Anno 1710.*“.

Liběšice

Velké panství Liběšice – Ústěk rozdělené na dvě části bylo po bitvě na Bílé Hoře zkonfiskováno a část patřící Jiřímu Sezimovi z Ústí byla roku 1623 přidělena klementinské jezuitské koleji. Druhá část se dostala do majetku litoměřických jezuitů a ti ji roku 1675 prodali klementinské koleji. Nejdříve sídlili jezuité na ústěckém zámku a teprve v letech 1651–1656 přesídlili do Liběšic. Zámek v Liběšicích nechali částečně přestavět v barokním slohu a používali ho jako letní rezidenci a útočiště, kam přijížděli profesori a studenti z Klementina. Konaly se zde i slavnostní závěrečné zkoušky. V liběšické rezidenci trvale žilo asi deset členů řádu, mezi kterými byl lékař a knihovník.¹¹⁸ Asi v letech 1738–1752 byla postavena nová budova, která měla sloužit jako letní a rekreační sídlo pro celou provincii. Po opuštění rezidence jezuitů byl v Liběšicích rozchvácen i zdejší majetek, mezi nímž byla především neobyčejně cenná knihovna, v níž se nacházela i celá řada starých rukopisů zabavených mezi nekatolíky. Rezidence i celé panství připadlo náboženskému a studijnímu fondu.¹¹⁹

Z původní knihovny se nám podařilo identifikovat na 82 svazků, označeny jsou vpiskem na titulním listu „*Residentiae Libeschitzensis S. J.*“ či „*Bibliothecae Residentiae Libeschitz. S.J.*“ s datací 1675–1768. Předchozí vlastníky se nám nepodařilo identifikovat.

Opařany

Roku 1667 prodal Jan Karel Jáchym Slavata z Chlumu a Košumberka (cca 1640–1712), generál karmelitánského řádu, opařanské panství jezuitské koleji u Nejsvětější Trojice v Jindřichově Hradci. O dva roky později jej jindřichohradecká kolej prodala za 35 000 zlatých pražské jezuitské koleji u sv. Klimenta. V roce 1727 zde potom jezuité vybudovali svou rezidenci a kostel sv. Františka Xaverského.

¹¹³ NK ČR, sign. 5 A 38.

¹¹⁴ Také fragmenty piaristické knihovny doputovaly do NK ve 20. století.

¹¹⁵ Více KILIÁN 2010.

¹¹⁶ NK ČR, sign. 37 B 6.

¹¹⁷ NK ČR, sign. 25 A 140.

¹¹⁸ K prefektům knihovny viz TOBOLKA 1959, s. 92–93. Význačnou osobností byl správce rezidence Kryštof Fišer (1611–1680), který na základě zkušeností se správou panství napsal knihu *De oeconomia suburbana* a později se stal vrchním inspektorem jezuitských statků v Čechách. Viz ANDĚL 1984, s. 270.

¹¹⁹ MACEK 2007, s. 181–184.

Dle rukopisného katalogu čítala knihovna opařanské knihovny 561 svazků.¹²⁰ Dnes víme o dvanácti svazcích starých tisků, které nesou přípisek „*Residentia Soc[ietatis] Jesu Woparzana*“ s datací v rozmezí let 1702–1771. Žádné zmínky o přechozích majitelích či donátorech jsme nezjistili.

Ostředek

Panství Ostředek získala novoměstská kolej u sv. Ignáce v roce 1752. Dohledali jsme jediný svazek s přípisem „*Residentia Wostředecensis Societatis Jesu*“, který se do Národní knihovny dostal přes knihovnu Bernarda Bolzana a Lužický seminář sv. Petra.¹²¹

Stará Boleslav

Do Staré Boleslavi byli jezuité uvedeni 10. července 1658. Výběr místa pro stavbu jezuitské rezidence byl započat již v roce 1653. Jedním z možných důvodů, proč si jezuité zvolili pro stavbu své nové rezidence právě Starou Boleslav, je, že se jedná o významné mariánské poutní místo.¹²² V roce 1654 získal jezuitský provinciál Ondřej Schambogen (1610–1665) rozhodnutí, ve kterém císař Ferdinand III. uděluje jezuitům místo ke stavbě jezuitské rezidence v blízkosti baziliky Nanebevzetí Panny Marie. Stavba byla dokončena roku 1676, záhy byla budova hned dvakrát poškozena požárem, který zasáhl i knihovnu.¹²³

Z fondu knihovny staroboleslavské rezidence se nám zatím podařilo identifikovat 35 svazků. Přípisy „*Residentiae Vetero-Boleslaviensis Societatis Jesu*“ jsou umístěny na titulní straně a zhusta jsou datované, ty nestarší z roku 1665 jsou spojeny s hlavním donátorem knihovny. Tím byl staroboleslavský probošt Daniel Nastoupil ze Šifemberka († 1665),¹²⁴ z jehož odkazu lze doložit dvanáct svazků. Jsou opatřeny přípisem na titulní straně „*Ex legato illustrissimi et reverendissimi Patri, P. Danielis Nastaupil Episcopi Constanticensis et Suffraganei Pragensis*“. Jedna z jeho knih nese ještě značku předchozího vlastníka, kterého se nám nepodařilo identifikovat. Jde o spis Erasma Rotterdamského, basilejský tisk z roku 1547, na jehož vazbě ze světlé usně se nachází iniciálově subralibros IWWAW s vročením 1588.¹²⁵

Tři svazky knihovně daroval děkan z Kostelce nad Labem Jan Heinschmidberský.¹²⁶ Jeho odkaz „*Ex legato Ad R. D. Joannis HeinSSmidberski Decani Kostelecensis*“ je zaznamenán na titulním listu pod přípisem rezidence z roku 1682.

Obr. 15. Vlastnický přípis jezuitské rezidence ve Staré Boleslavi s poznamením donátora Daniela Nastoupila ze Šifemberku.

V dalších dvou svazcích nalézáme i podrobné údaje o jejich koupi „*Iste Liber emptus est a me Petro Paulo Payer de Payersbergk Tabularum Regni Bohemiae Depositore ac Taxatore Anno 1656. die 4. Nouemb[ris] pro 3 Florenis*.“ a obdobný z 12. července 1567. Knihy si opatřil Petr Pavel Payer z Payersberku, depozitor a taxátor při zemských deskách.¹²⁷

V roce 1572 byl do knihovny připsán konvolut naučných spisů z majetku Adama Oldřicha z Lobkowicz (1610–1649). Na zadní předsádce se nalézá rukopisné věnování „*Vrozenemu a Statecznemu Rytirzy Panu adamowy Woldrzychowy Popelowy W.M.L.*“.¹²⁸

Po zrušení jezuitského řádu a josefinských reformách přešla budova rezidence pod správu armády a knihovna byla začleněna do klementinské knihovny.

Svatá Hora u Příbrami

Jezuité převzali poutní místo na Svaté Hoře v roce 1647, tehdy se tam nacházela jen kaple a stará poustevna. V roce 1662 bylo započato s výstavbou rezidence patřící k březnické koleji, zároveň se však budoval chrám, takže jezuité se do ještě nehotové budovy stěhovali až roku 1682. Ze svato-horské knihovny zatím podle přípisů registrujeme 50 titulů.

¹²⁰ TOBOLKA 1959, s. 92. Latinský katalog zhotovený po zrušení řádu v roce 1773. Knihovna samozřejmě obsahovala i rukopisy a inkunábule, náš výzkum se ale omezuje pouze na staré tisky.

¹²¹ NK ČR, sign. 75 B 352.

¹²² Kult reliéfu Panny Marie s Ježíškem (Palladium země české) přiváděl velké množství poutníků, aby ho uctili.

¹²³ Při druhém požáru v roce 1680 bylo zničeno takřka celé město a v jezuitské rezidenci shořela i knihovna. Budova byla rychle opravena a ještě téhož roku se do ní opět vrátili jezuitští otcové.

¹²⁴ Daniel Vít Nastoupil ze Šifemberka byl katolickým duchovním a kazatelem. V roce 1649 se stal farářem v kostele Matky Boží před Týnem v Praze, od roku 1653 byl kanovníkem Metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze a nesídelním kanovníkem staroboleslavské kapituly. 6. září 1663 se stal proboštem ve Staré Boleslavi a 28. listopadu 1664 byl jmenován sufragánem Arcibiskupství pražského. Je pohřben v jezuitské kryptě kostela sv. Salvátora na Starém Městě pražském.

¹²⁵ NK ČR, sign. 8 A 347.

¹²⁶ Katolický farář a autor náboženských spisů. Pocházel z Třebechovic pod Orebem. Jako farář působil ve Smidarech, Starém Bydžově, Petrovicích, v letech 1679–1680 byl děkanem v Kostelci nad Labem. Viz JUNGSMANN 1849, s. 561; HONEJSEK 1895, II. díl, s. 48. NK ČR, sign. 24 H 61, 31 K 105, 16 K 9.

¹²⁷ Roku 1621 jmenován ingrosistou při české místodržitelské expedici, později se zde stal registrátorem, od roku 1627 byl depozitorem a taxátorem při zemských deskách. Roku 1654 byl povýšen do českého vladyckého stavu s novým predikátem z Payersbergu. Viz *Nová šlechta v českých zemích a podunajské monarchii* [online]. NK ČR, sign. 8 L 46, 25 H 203.

¹²⁸ NK ČR, sign. 8 L 12. Mohlo jít o dar otce pilnému studentovi?

Obr. 16. Vlastnický přípis jezuitské rezidence na Svaté Hoře.

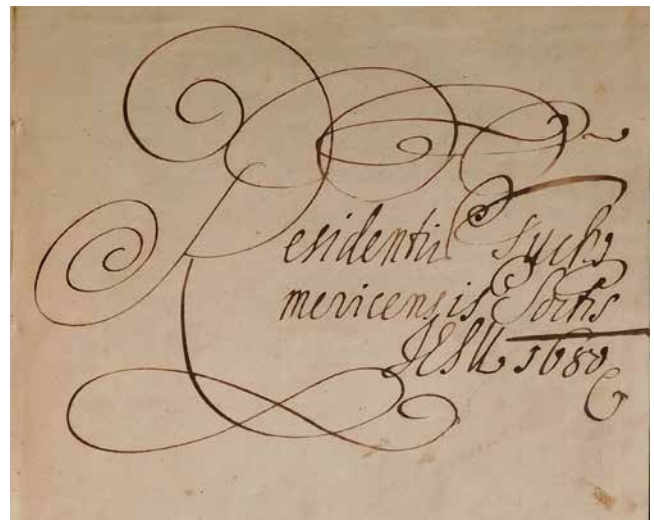
Mezi dárci je např. Karel III. Lotrinský, biskup olomoucký a trevírský (1680–1715), nebo církevní hodnostář a spisovatel Jiří Barthold Pontanus z Breitenberka (cca 1550–1614). Od přípisů v obvyklém tvaru „*Residentiae S. Montis Societ. Jesu*“ či „*Residentiae Prsibramensis Soc[ieta]tis Jesu ad S. Montem*“, resp. „*Ex libris Residentiae Soc[ieta]tis JESV Przibramij*“ se odlišují tři knihy s přípisky „*Templi B[ea]tiss[im]ae Virgini Mariae S. J. in S. Monte ad Przibram Ex Legato Praen[obili] P. Joan. Bap. Camel 25. Maij 1703*“. Domníváme se, že dárcem byl jezuita P. Jiří Josef Kamel¹²⁹ (1661–1706), brněnský rodák, lékárník v Jindřichově Hradci a Českém Krumlově, který odcestoval na misie na Filipíny, kde kromě jiného zřídil lékárnu, léčil nemocné a rovněž zkoumal a popsal filipínské rostlinstvo.

Rezidence na Svaté Hoře je zajímavá tím, že většina z tisků má vepsáno „*catalogo inscriptus 1767*“, lze tedy předpokládat, že v tom roce tehdejší prefekt sepisoval katalog. Část z těchto tisků má již dřívější svatohorské exlibris s datací, takže nemůže jít o knihy, které by rezidence v roce 1767 dostala odjinud či koupila. Ze zkoumaných 52 tisků je rokem 1767 datováno 45 tisků. Ze sedmi, které tuto dataci nemají, jsou ovšem tři zapsány až po roce 1767. I když z literatury¹³⁰ známe jména některých svatohorských prefektů knihovny, v uvedeném roce 1767 prefekt není uveden.¹³¹

Tuchoměřice

V roce 1621 zakoupila klementinská kolej panství Tuchoměřice od Otty Jindřicha z Vartemberka († 1625). Za třicetileté války byl zámek zrušen a v letech 1665–1675 byla vystavěna nová budova rezidence.¹³²

Knihovna tuchoměřické rezidence patrně nebyla příliš rozsáhlá, evidovány máme tři svazky s přípisem „*Inscriptus cathalogo Residentiae Tuchericensis 1730*“,

Obr. 17. Vlastnický přípis jezuitské rezidence v Tuchoměřicích.

„*Residentiae Tuchericensis Soc[ieta]tis JESU 1680*“ na titulní straně.¹³³

Žampach

Pražská novoměstská kolej u sv. Ignáce dostala od Fridricha st. z Opperdorfu roku 1629 panství Žampach poblíž Žamberka, kde vybuodovala rezidenci. Odkaz uváděl podmínku, aby se žampašská rezidence dostala pod správu hradecké koleje, pokud v Hradci Králové později kolej vznikne. To se stalo roku 1633. Ze žampašské rezidence jsme zatím zaregistrovali dva svazky¹³⁴ obsahující nedatovaná exlibris „*Residentiae Soc. Jesu Zampach*“ a „*Residentiae Societatis Jesu Zampacensis cat. inscrip.*“.

Když byl v roce 1773 papežem Klementem XIV. jezuitský řád zrušen, převzali klementinskou jezuitskou knihovnu do správy státní komisaři. Na základě dekretu z roku 1776 se do Klementina navíc začaly svázat také knihovny ostatních jezuitských kolejí a rezidencí v Čechách.¹³⁵ Pro nedostatek dochovaných pramenů dnes bohužel nevíme, kolik knih mělo do Klementina přijít. Důslednou evidencí provenienčních znaků alespoň zjistíme, kolik jich ve fondu knihovny skutečně je. Uvedený přehled dochovaných a identifikovaných zlomků jezuitských knihoven samozřejmě není úplný. Jezuitské knihovny obsahovaly i rukopisy, inkunábule, ale náš průzkum se zaměřuje na fond starých tisků, zejména jeho jádro Bibliotheca nationalis.¹³⁶ Dle předpokladu můžeme konstatovat, že dosud identifikované tisky jezuitských knihoven jsou jedním z největších provenienčních celků ve fondu starých tisků Národní knihovny.

Dnes víme, že knihovna klementinské koleje čítala k datu své likvidace přes 15 000 svazků rukopisů, prvotisků

¹²⁹ Autoritní záznam obsahuje i variantu s křestním jménem Jan.

¹³⁰ TOBOLKA, 1959.

¹³¹ Ke knihovně svatohorské rezidence viz též HOLUBOVÁ 1995; HOLUBOVÁ 1997.

¹³² KNAPEKOVÁ 2007, s. 7–14.

¹³³ NK ČR, sign. 8 A 12, 34 C 159, 46 C 63.

¹³⁴ NK ČR, sign. 33 L 12, 24 J 62.

¹³⁵ V roce 1773 v Čechách fungoval 1 profesní dům, 13 kolejí a 9 rezidencí.

¹³⁶ O průzkumu proveniencí fondu Bibliotheca nationalis viz PALIČKOVÁ 2019.

a starých tisků. Podle údajů Z. Tobolky přešlo do Univerzitní knihovny v Praze z Klementinské koleje nejméně 5 860 svazků a z ostatních jezuitských knihoven v Čechách nejméně 4 230 svazků.¹³⁷ Celkově se nám ve fondech oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR dosud podařilo určit 3 358 titulů z jezuitské knihovny klementinské a 3 040 titulů z ostatních knihoven, dohromady tedy 6 398 titulů pocházejících ze zrušených jezuitských knihoven v Čechách.

Knihovny jezuitských řádových domů jsou obdivuhodným svědectvím tehdejšího známého vědění. Pokračovat bude jak systematický provenienční průzkum fondu starých tisků NK ČR, tak i podrobnější rozbor dochovaných knihovních katalogů. Získané poznatky nám umožní vytvořit detailnější podobu jezuitských fondů v celé šíři a kontextu doby.

Prameny:

Národní archiv Praha, číslo fondu 3, název České gubernium – Exjesuitica, Praha, značka ČG-EJ, 1773–1784, inv. č. 773, sign. 46, kart. 110 – *Catalogus librorum bibliothecae Novo-Domensis*

Literatura:

ANDĚL 1984: ANDĚL, Rudolf et al. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 3, Severní Čechy*. Praha: Svoboda, 1984.

BACÍK 2007: BACÍK, Radek. *Přibík Jeníšek z Újezda, úředník v pobělohorské době*. Praha 2007. Diplomová práce. Filozofická fakulta. Ústav českých dějin.

BERÁNEK 1995: BERÁNEK, Karel et al. *Dějiny Univerzity Karlovy. II, 1622–1802*. Praha: Univerzita Karlova, 1995.

BÍLEK 1893: BÍLEK, Tomáš Václav. *Statky a jmění kollejí jesuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*. V Praze: Frant. Bačkovský, 1893.

BISSINGEROVÁ 2007: Bissingerová Marie, SOA Kutná Hora. Úřad královského rychtáře v Kutné Hoře a jeho písemnosti. *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia* 61, 2007, č. 1–2, s. 81–86.

BŘEZAN 1880: BŘEZAN, Václav a MAREŠ, František, ed. *Václava Březana Život Petra Voka z Rosenberka*. V Praze: Museum království Českého, 1880

BŘEZAN 1985: BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků*. Překlad Jaroslav Pánek. Praha: Svoboda, 1985.

ČORNEJOVÁ 2002: ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: jezuité v Čechách*. Praha: Hart, 2002².

EKERT 1884: Ekert, František. *Posvátná místa král. hl. města Prahy*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1883/1884.

FALTYSOVÁ 2006: FALTYSOVÁ, Vlasta (ed.). *Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky: od prvotisků do konce 19. století*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2006.

GLONEK 2016a: GLONEK, Jiří – ORLITA, Zdeněk. *Jezuitská univerzitní knihovna. Chrám věd a múz: dějiny Vědecké knihovny v Olomouci*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2016, s. 17–34.

GLONEK 2016b: GLONEK, Jiří. *Jezuitské dědictví – knihy ze zrušených moravskoslezských kolejí. Chrám věd a múz: dějiny Vědecké knihovny v Olomouci*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2016, s. 35–49.

HAMANOVÁ 1959: HAMANOVÁ, Pavlína. *Z dějin knižní vazby: od nejstarších dob do konce XIX. stol.* Praha: Orbis, 1959.

HAMMERSCHIDT 1723: HAMMERSCHIDT, Jan Florián. *Prodromus Glorae Pragenae, Continens Urbium Pragenarum Foundationes, Pragensium ...* Pragae: Typis & Impensis Wolfgangi Wickhart, 1723.

HANUŠ 2012: Hanuš, Bohumil. *Dějiny a působení jezuitského řádu kutnohorského*. Kutná Hora: Kuttna, 2012.

HAVLÍČEK 2007: HAVLÍČEK, Petr. *Pater Vojtěch Chanovský: Světec nebo fanatik?* [online]. Přednáška pro konferenci Barokní jezuitské Klatovy, Klatovy 28. 4. 2007. Dostupné také z: <http://katakomby.cz/media/4686/pater-vojtech-chanovsky-svetecek-nebo-fanatik.pdf>

HOLUBOVÁ 1995: HOLUBOVÁ, Markéta. Příspěvek k dějinám jezuitské knihovny na Svaté Hoře. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 12, 1995, s. 98–102.

HOLUBOVÁ 1997: HOLUBOVÁ, Markéta. Svatohorská knihovna, *Podbrdsko* 4, 1997, s. 51–94.

HONEJSEK 1895: HONEJSEK, Václav. *Z dějin nepatrné české vesnice*. V Praze: Nákladem družstva „Vlast“, 1894–1895.

JUNGMANN 1849: JUNGMANN, Josef. *Josefa Jungmanna Historie literatury české, aneb, Saustavný přehled spisů českých s krátkou historií národu, osvěcení a jazyka*. W Praze: Nákladem Českého museum, 1849².

KADLEC 1952: KADLEC, Jaroslav. Jiří Bílek z Bilenberka. *Časopis společnosti přátel starožitností* 60, 1952, s. 34–51.

KAŠPAROVÁ 2000: KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Příspěvek k působení španělských vyslanců Juana de Borja a Guilléna de San Clemente na dvoře Rudolfa II. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 15, 1998, s. 114–161.

KAŠPAROVÁ 2003: KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Knižní dary španělské šlechtičny Marie Manrique de Lara y Mendoza a španělského vyslance Guilléna de San Clemente jezuitské klementinské koleji v Praze. In: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven: čtenář a jeho knihovna = Pour une étude des bibliothèques aristocratiques, bourgeoises et conventuelles: le lecteur et sa bibliothèque = Zur Erforschung der Schloss-, Bürger- und Kirchenbibliotheken: der Leser und seine Bibliothek*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2003, s. 133–156.

KILIÁN 2010: KILIÁN, Jan. *Martin Maxmilián z Golče: (kolem 1593–1653): císařský generál ve víru třicetileté války*. České Budějovice: Veduta, 2010.

KLAFTNER 1876: KLAFTNER, August. *Regesten ungedruckter Urkunden zur Geschichte der Schlösser Weyhern, Nannhofen, Eisolzried und Furthmühle*. München: Druck von L. Wolf u. Sohn, 1876.

¹³⁷ TOBOLKA 1959, s. 98–104.

- KNAPEKOVÁ 2007:** KNAPEKOVÁ, Marie. *Jezuitská rezidence v Tuchoměřicích a kostely spravované řádem Tovaryšstva Ježíšova v přílehlém okolí*. Praha 2007. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Katolická teologická fakulta.
- KOLDOVÁ 2008:** KOLDOVÁ, Monika. Jezuitská tiskárna v Praze (1635–1773) a porovnání jejího fungování s jezuitskými tiskárnami v okolních zemích. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska: sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13.–14. listopadu 2006*. Brno: Vědecká knihovna v Olomouci et al., 2008, s. 245–254.
- KREUZEROVÁ 2018:** KREUZEROVÁ, Jaroslava. *Jezuitské Klatovy 1636–1773*. Plzeň 2018. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Katedra historie.
- MACEK 2007:** MACEK, Jaroslav. *950 let litoměřické kapituly*. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- MĚŘÍNSKÁ 2004a:** MĚŘÍNSKÁ, Eva. Knihovna jezuitské koleje v Jindřichově Hradci. In: *Vlastivědný sborník Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska* 16, 2004, s. 11–17.
- MĚŘÍNSKÁ 2004b:** MĚŘÍNSKÁ, Eva. *Staré tisky z knihovny jezuitské koleje v Jindřichově Hradci dochované v Národní knihovně ČR. Příspěvek k rekonstrukci knihovny jezuitské koleje v Jindřichově Hradci*. Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví.
- NAVRÁTIL 1861:** NAVRÁTIL, Karel. *Osudy kostela, fary a školy u sv. Haštala v Starém Městě Pražském: s připojením životopisu, historických dat [sic] o ostatcích sv. Haštala, mučedníka, a pobožnosti k témuž svatému*. V Praze: Tiskem Rohlíčka a Sieverse, 1861.
- NEVÍMOVÁ 2002:** NEVÍMOVÁ, Petra. Jezuitské koleje v Praze. In: *Documenta Pragensia* 20, 2002. Praha: Scriptorium, 2002, s. 367–400.
- ORLITA 2016:** ORLITA, Zdeněk. Olomoucká univerzitní knihovna od svého založení do zrušení jezuitského řádu (1566–1773). In: *Chrám věd a múz: dějiny Vědecké knihovny v Olomouci*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2016, s. 13–47.
- Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1888–1909.
- PALIČKOVÁ 2019:** PALIČKOVÁ, Tereza. *Bibliotheca nationalis v Národní knihovně ČR*. In: *Bibliotheca Antiqua 2019: sborník z 28. konference, 13.–14. listopadu 2019, Olomouc*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci; Praha: Sdružení knihoven ČR, 2019, s. 131–141.
- PRÖCKL 1845:** PRÖCKL, Vincenz. *Eger und das Egerland: historisch, statistisch und topographisch dargelegt*. Meudon 1845.
- ŘÍHOVÁ 2017:** ŘÍHOVÁ, Jana. *Kateřina Hradecká z Montfortu*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- SAFFENREUTER 1845:** SAFFENREUTER, G. J. (ed.). *Allgemeiner Religions- und Kirchenfreund und Kirchenrespondent verbunden mit einem katholisch-theologischen Literatur-Blatte*, 5. Jhrg. Würzburg 1845.
- SCHMIDL 1747:** SCHMIDL, Jan. *Historiae Societatis Jesu Provinciae Bohemiae. Pars prima ab anno Christi MDLV. ad annum MDXCII*. Pragae: Jezuitská tiskárna, 1747.
- SIEGL 1900:** SIEGL, Karl. *Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs*. Eger: Stadtgemeinde Eger, 1900.
- ŠIMÁK 1922:** ŠIMÁK, Josef Vítězslav. Paměti Vác. Ant. Meissnera, souseda turnovského, z l. 1538–1744. In: *Od Ještěda k Troskám: vlastivědný sborník českého severu*. Turnov: Učitelské jednoty, 1922–1923, s. 174–182, 214–219.
- STEINEROVÁ 2010:** STEINEROVÁ, Marie. *Kolej Nanebevzetí Panny Marie Tovaryšstva Ježíšova v Hradci Králové*. Praha 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Husitská teologická fakulta
- SVITÁK 2012:** SVITÁK, Zbyněk. *Nejvyšší zeměpanský úřad na Moravě v letech 1748–1782*. Brno 2012. Habilitační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.
- TOBOLKA 1959:** TOBOLKA, Zdeněk Václav – HORÁK, František (ed.). *Národní a universitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj. I, Počátky knihovny až do r. 1777*. V Praze: SPN, 1959.
- TRUHLÁŘ 1906:** TRUHLÁŘ, Josef. *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in c.r. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur. Pars posterior, Codices 1666–2752 forulorum IX–XV et Bibliothecae Kinskyanae, adligata 2753–2830, tabulae, addenda, index*. Pragae: Regia societas scientiarum Bohemica, 1906.
- TUMPACH – PODLAHA 1912–1932:** TUMPACH, Josef – PODLAHA, Antonín (edd.). *Český slovník bohovědný*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1912–1932.
- VALENTOVÁ 2006:** VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Praha: Karolinum, 2006.
- VALENTOVÁ 2020:** VALENTOVÁ, Kateřina – KAŠPÁRKOVÁ, Jarmila – KUCHAROVÁ, Hedvika (edd.). *Knihovna jezuitské koleje v Telči: katalog výstavy*. Praha: Historický ústav, 2020.
- VESELÁ 2005:** VESELÁ, Lenka. *Knihy na dvoře Rožmberků*. Praha: Knihovna Akademie věd ČR, 2005.
- VOIT 2006:** VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006.
- Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. Praha: Diderot, 1999.
- ZACH 1876:** ZACH, Jiří. *Paměti o školách v královském horním městě Hoře Kutné*. V Praze: J. Zach, 1876.
- ZICH 2015:** ZICH, Leoš. *Dějiny kostela a farnosti v Želíně do roku 1784*. Praha 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta.

Elektronické zdroje:

- BCBT:** *Bibliografie cizojazyčných bohemik* [online]. Knihovědné oddělení – Knihovna AV ČR, v. v. i. [Cit. 3. 2. 2021]. Dostupné z: <https://clavius.lib.cas.cz>
- Jezuitský řád* [online]. Městská knihovna Klatovy. [Cit. 5. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.knih-kt.cz/img/jezuiste2007/jezuiste2007.pdf>

Nová šlechta v českých zemích a podunajské monarchii [online]. Ústav světových děj FF UK. [Cit. 22. 1. 2021]. Dostupné z: <http://www.novanobilitas.eu/>

ŘEHOLNÍCI: *Bio-bibliografická databáze řeholníků v českých zemích v raném novověku* [online]. Historický ústav AV ČR, v.v.i. [Cit. 3. 2. 2021]. Dostupné z: <http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/clpr54.htm>

Švédská knižní kořist z Čech a Moravy 1646–1648 [online]. Knihovna AV ČR, v. v. i. [Cit. 5. 2. 2021]. Dostupné z: <https://knizni-korist.cz/>

Alena Císařová Smítková

Tereza Paličková

Jana Vackářová

Národní knihovna České republiky
oddělení rukopisů a starých tisků
Klementinum 190
110 00 Praha 1